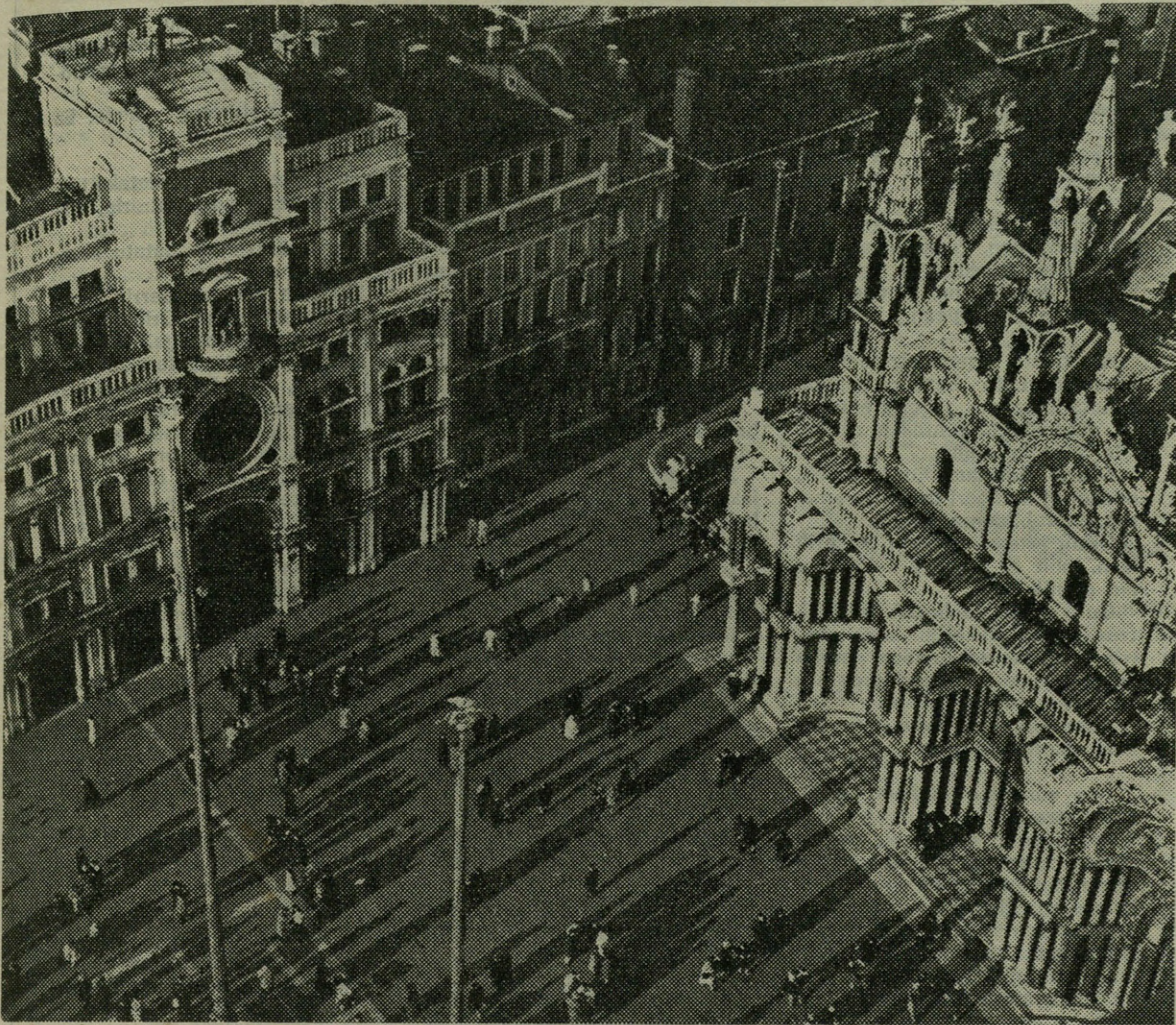


zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA



VENEZIA ITXASPERA DIJOA, ALABEARREZ! Au izan da Venezitarren azken-karraxia. 2.040 urtera iritxi baino lehen Venezia, munduko uririk ederrenetakoa, itxaso-ur zabalen azpian arkituko da, joandako azken urteen bidea jarraitzen badu. Azpiak janak dauzka, nunbait. Eta erremedioa jarri bearra dago.

HEMENDIK ETA HANDIK

BARAZAR

Emoziño zalea bazara edo tiotibioak atsegin bajeatzuz, igon egizu Barazar-eko aldatza, Zeanuri-tik gora. Ikusiko dozu zein polito egingo dautzun automobilak alde batera ta bestera.

Arrazoiak: bidea desastre bat eginda dagolako. Baina ez egizue pentsau antzinatek konpondu barik dagola, ez. Barazar, orain urte bat eskas barritzua eben goitik behera, nik ez dakit zenbat miloi gastauta ta ia urtebeteen obratan egonik.

BERANGO

Atzo, zazpiretarako euskaldun abeslarien jaialdi bat. Jendea, itxaron ta itxaron. Ni, aspertuta, bederatziretan etxeratu nintzan, ajaldia ondino hasi barik. Altabozak ez zirala etorri ta... la, berangotarrak, urrengoan hobe egiten dozuen.

TRAFIKOA

Zure pazientziaren neurria jakin nahi badozu, irakurle, etorri zaitez Bilbo-ra. Hartu egizu automobil bat eta zoaz Aiantamentuaren aurretik.

Biraorik botetan ez badozu, mirari. Eto hori Aiantamentuaren aurre-aurrean! Lotan ete dagoz han barruan dagozanak?

Ai, Aiantamentuko gizonak, txistularien alardeak kentzeko euki dozuen prisa bardiña eukiko bezenduen Bilbo-rako sarrera zabalagoak egiten, ez litzake holako trafiko zizkorik sortuko!

EUSKERA BATUA

Argitaratu da euskera batuaren oinarriakin lehenengo liburua. Barri handiagorik ezin dot emon, ondino eskuratu ez dot eta. Baina ederto ei dator, erabili behar doguzan bi mila hitzen zerrendarekin. Prezioa: 25 peseta.

Eskariak hona: Begoña Arregi — Villa Eguzki alde —

ANDOAIN.

Eta orain, hartu daigun guztiok erabagi bat: liburu hau lortu ta goitik behera ikasi. Ta euskera batu hori, erabili jo ta ke.

Itzi alde batera ximplekeriak eta goazen guztiok al-karturik euskera zabal eta bakar bat egiten.

Euskera batuarekin aurrera, hizkuntza piztu dadin!

BARRIA EZ DANA

Hemen esango dautzuedana ez da barria, zaharra baino.

Bilbo-ko irrati ta egunkariak jarraitzen dabe euskera erabili barik. Ez jendeak holan nahi daulako, jakiñal! Guk pozik entzungo genduzan euskaldun emiziñoak eta irakurri euskeraz egunkarietan.

Eta penagarriena dana: eleizaren irrati (Bilbo Herri Irratia); erdera utsean dabil, euskeraren arrastorik barik.

Zein atxaki dauke diozesis-eko zuzendariak euskera baztartzeko? Ez bahintzat jendea laguntzeko gertu ez dagola. Gu, behin eta barriro esaten dogu, gertu gagozala irrati ta egunkarietan euskeraz idazteko. Bizkaia osoan ehunka gara hortarako gai garanok. Deitu, ta joango gara.

EUSKAL ANTZERKIA

Bilbo-ko EUSKERAZALEAK euskal antzerki lan batzuk argitaratu dabez. Lehenengoa, Karmelo Etxenagusia-k euskeratutako «Ordu lauren bat», misteriozkoa. Bigarren, nire «Nobi bat bear dogu». Lehenengoaren prezioa, 10 peseta, ta bigarrenarena ta argitaratuko dabezan guztiena, 15 peseta.

Argitaratzeko daukez «Luz de gas», iñaki Zubiri-k euskerara bihurtua, «La Barca sin pescador», Casonarena, Arregi-k euskeratua, ta beste nire bat, «Zeln da errudun?».

Eskariak, hona: Euskerazaleak — Colón de Larrea-tegui, 14, 2.º — Bilbao.

Bizkai-ko euskeran idatzita dagoz, errez ulertuteko moduan.

BARKOXE (ZUBEROA)

Agorrila-ren (dagonila-abuztua) 10-ean, EUSKERA-REN EGUNA ospatu da Barkoxe-n. Etxahun bertsolariaren ohorean.

Hizlariak izango dira Meditte, Lafitte, Haritschelhar eta Eppherre jaunak. Jaialdia osotuteko, pelota partida ta euskaldun abeslari barrien ekinaldia.

RADIO COTE BASQUE

Igandero, 10-tan, euskerazko mezea emoten dau, herri-rik herri hartua. Azkena, Be-Naparroa-ko Baigorri-tik hartua.

ESKATU:

ZERUKO ARGIA-ren bidez, zure etxera bialduko zaizkizu, zuk nai dituzun liburu ta liburuxka aukerak:

	Ptak
☐ 6-garren Paul Aita Santua ta «II-garren Batikano» Batzarrak Yurre'tar Yulen A.	90
☐ «Lourdes'ko Ama» - Euskal Meza. P. Francisco de Lazcano. Donosti'ko Eliz-barrutian loratua.	35
☐ Kontu zarrak eta kontu berriak. Edic. «Apakia»	

BRUÑO Liburuak

☐ Gazteen Biblia. F. Hoffmann eta Ondarrabi-ko F'ren itzak eta A. Zugasti'k euskeratua	250
---	-----

Naparroa-ko Unibersidadean

Utsean ikasi al izango dute langilleen seme - alabak

Españia barruan lenengo aldiz, gurasoen lan-maillak erabakiko du aien seme-alabentzako irakaskintza utsean artzeko eskubidea, Unibersidade barruan. Onela adierazi zigun albistarioi Carlos Soria jaunak. Au, Naparroa-ko Unibersidadean albiste-saileko arduraduna da.

Unibersidade aretan, langille, arduradun eta diru-kargudunen seme-alabak utsean ikasi al izango dute, beren gurasoak lenengo ofizial mailla baiño goragoko kargurik ez-padute.

Bizibideen sailkatzea ta mailla, gurasoen lan-arauan erabakita dagoenez izendatuko da. Neurri onek asko geitu ta zabalduko du utsean ikasten dutenen ikasle-kopurua. Igazko ikastaroan euneko 33 ziran, duan ikasten zutenak.

Asmo onekin berdindu egin nai dira, ikasleen aukerak Unibersidadean ikasteko. Eginkizun ontan, izan ere, gizarte-mailla guzietakoak auzolanean saiatu bear dute guzien erreztasunak sortzeko.

Aurrerapen bidean Naparroa-ko Unibersidadeak, mailla goiena jo nai du, munduan diran jokaerak berdindu ta gainduaz.

BESTE SAIL BATZUEN AUKERAK

Debaldeko irakaskintza au onela-ko familiko ikasleei eskeiñiko zaie: Bi laguneko sendiak, 80.000 pezeta.

Iru laguneko sendiak, 105.000 pezeta.

Lau laguneko sendiak, 120.000 pezeta.

Bost laguneko sendiak, 135.000 pezeta.

Sei edo lagun geiagoko sendiak, bakoitzarentzat 25.000 pezeta.

Ortik gora emen sartzen dira, geiagoko aukera duten batzuek. Ala bigarren maillako famili ugarieta-

koak. Lenengo maillakoai euneko 50 merkatzen zaie irakaskintza.

Ikastola Babeseko bekak dituztenak ere tartean sartzen dira ta Naparroa-ko Unibersidadean irakasle edo kargudun daudenak eta aien seme-alabak ere, eskubide berdiña izango dute.

Azkenean, aukera ta eskubide au eskuratuko dute ere, Iruñe-ko Irakaskintza-Etxetakoak. Ortarako elkarren arteko itunbena izan bear dute Unibersidadearekin, irakaskintza utseako ontan.

ZENBATIK EZ DA AITATZEN

Au da beste kontu berria ontan: eztala aitatzen eskubide oiek iristen dituztenen artean zenbatik. Kondizio oietan dauden gazte guziak, eskubide osoa ta berdiña izango dute gai ontan.

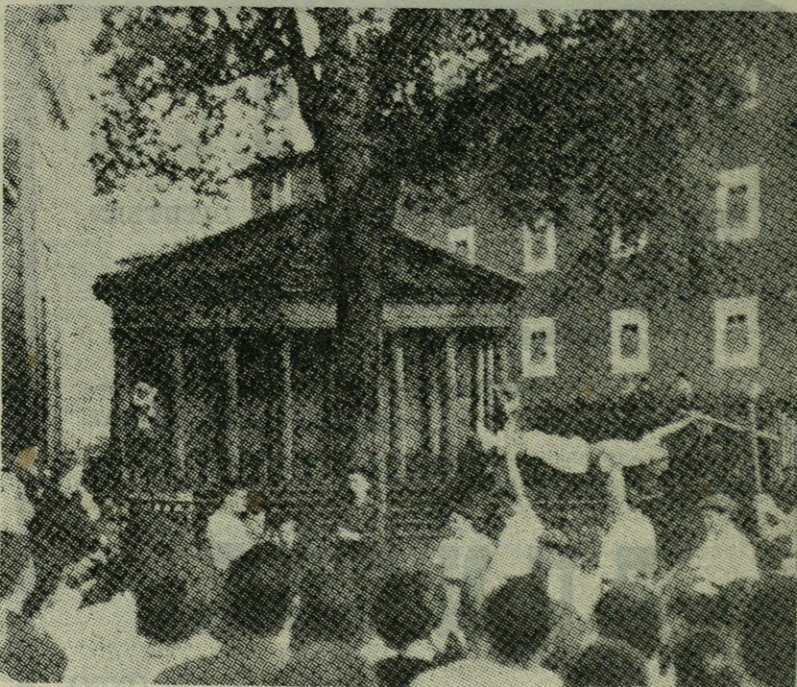
Auek dira bete bearko dituzten baldintzak: Esan diran talde oietakoa izan ikaslea. Ta beren agiritan eskatzen dan mailla iritxitakoak izan bear dute. Ikastetxe Babeseko elkarrekin eskatzen duan bezela, Unibersidadeko ikasle edo an artua izan, berria bada.

Ontarako eskubidea iristeko, eske-epea abuztuaren 30'an bukatzen da. Ortarako jarri dan Batzordeak erabakiko ditu artu bear diranak.

Gezurrik ez da onartzen sail ontan. Baldintzatan egizkoak ez diranak aitatzen badira, bertan bera galitzen du ikasleak bere eskubidea ta Unibersidadeko ikasle izatea.

Naparroa-ko Unibersidadeak lor aundia du bere diru-premietan. Matrikulekin jasotzen dan dirua, gastatzen danaren euneko 13 bakarrik da. Ta urtetik urtera, eralgia geitzen ari dira, jakintzak eskatzen duan neurrian. Oraingo erabaki onek asko zailduko du gastuen ardura. Ala ta guziz ere, aurrera egin da utsean eskeintzeko irakaskintza kontu au.

GERNIKAKO ARBOLA ERIOTZ-ARRISKUAN



Gernikako arbol bedeinkatuaren osasuna ez da oraintxe sendogarria. Ez gutxiagorik ere. Bizkai-ko Diputazioak erabaki bat artu-berria du: gure Lege Zarra gorde izan duan aritz miragarri orren osasuna Bilbo-ko Murotar Errikardo injinieroaren eskutan uztea, alegia. Gizon onek arreta guziz aleginak egingo omen ditu zuaizta sendotzeko.

BERTSO BERRIAK

IPAR IRLANDA'KO NASKETAK

—1—

Illuntasunak inguratzen nau,
negarra daukat begian,
katoliko ta protestanteak
inperu baten erdian.
Gerra bizian ikusten dira
jundaneako aspaldian,
ez dakit nola gerta leiken au
ogeigarren gizaldian.

—2—

Kontzilioko deia ez al da
bear bezela entzuna,
gizonak nola ematen die
orrelako erantzuna?
Erruki gabe alkar iltzen or;
nunda, ordea, zentzuna?
ikusten denez, ez dago urre
kristau danon batasuna.

—3—

Arrai aundiak diran tokian
txikirik ez leike bizi,
era etortzen zaien guzian
al dan azkarren irentsi.
Prustanteak ezin dutela
katolikorik ikusi,
justiziaren arrastorik ez,
ta gogorra nagusi.

—4—

Dana erre ta, dana kizkali,
gorrotoari eragin,
odol gorritan kaleak busti;
Irlanda'n ez da atsegin.
Indar geiago daukatelako
nai duten guzia egin,
eskubidez ta obligazioz
danok ez al gera berdin?

—5—

Ez gendu uste gerta zeikenik
orren gauza itxusirik,
Kristo tzaz danok sinisten eta
alkar ezin ikusirik.
Berdin pentsatzen ez duenari
ez utzekero bizirik,
zeiñek maitatu ote lezake
olako «demokrazirik»?

—6—

Guziongatik odolustua
gurutze batean Kristo,
oraindik nola egon diteke
orrenbeste griña gaizto?
Ainbat gorrotu, ainbat seta txar,
ainbeste odol arrasto,
Illargiraño joan gabe emen
ba-daukagu lanik asko.

TXEKO ERRIAREN UZTARRIA

—1—

Irripar goxoz zeuden ezpañak
estali dira negarrez,
uztarri latzak estutzen zaitu
maite ori, zoritxarrez.
Txeko erria irakiten gaur
berebiziko asarrez,
urtebete da errusitarrek
sartu zirala indarrez.

—2—

Ordu bakarrak izan zenitun
itxaropenak galtzeko,
erruki gabe zeuden etsaiak
zure sailletan sartzeko.
Zer motibo zan erri jator bat
ankapean zapaltzeko?
Ez al zeukaten eskubiderik
etxea gobernatzeko?

—3—

Nun dira justizian almenak,
nun dira zulentasunak?
erri bateri erakusteko
olako estuasunak.
Txiki ta aulak aspalditxotik
gaude pikotara junak,
nai dun guzia egiten baitu
indarrak geiena dunak.

—4—

Egiñak egin, or konpon! esan,
eta etzaie ajola,
noiz arteraño jarrai bear du
mundo sastar onek ola?
Otso goseti oientzat beti
arkumetxoan odola,
ontako al da jakinduria,
ontako al da eskola?

—5—

Txeko erria uztarripean
lengo esklaboan pare,
besterik ezin itxaron leike
indarra jartzean lege.
Gizonak ez du aurrerakorik
egiten nunbait batere,
orain bi mila urte zan bezin
maltzurra baita gaur ere.

EIZMENDI'TA IÑAKI
BASARRIBONBOITEGIA
BEZUZAK

Lor

IGANDE TA JAIEGUNETAN IRIKIA

DONOSTIA

Hnos. Iturrino, 22
Urrutizkifia: 1 94 15

FUNCOR, S.C.I.

BENETAKO BASERRITARRAK BEAR DITUTZEN
MAKINAKBIRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKAEUROPA'KO AUERRERALDEUNI'K ONENAK,
AMENGO NEKAZARIENTZAT.

ADI TA OROI EZAZU

FUNCOR

AZKAR BEZIN ONDO

E L O R R I O

Vizcaya, 114

NERE BORDATXOTIK



Margo Ederdun Enziklopediak
ugaltzen dijoaz.

Azaldurak beste liburu berri
bi; zazpigarren eta zartzigarren
aleak. Aurrekokeri zorrik ez die-
nak.

«Sortalde Urrutia» da baten
izenburua: «Egazkiñen Mundua,
bestearena.

Egileak, Marta Sawyer eta
John Lewellen. Euskeratzaileak:
Juan Jose Izuzkiza ta Nemesio
Etxaniz jaunak, on Manuel Le-
kuona'ren ardurapean.

Apaingarri ernegarrik jositako
liburuak, bate bezela bestea.
Eskutatik uzteko gogorik ematen
ez dutenak. Inprenta-lan arriga-
rria dago or egiña.

Margo Ederdun Enziklopedia,
euskerari kategori izugarria ema-
ten dion bilduma da.

Orain artean ez degu olakorik
izan. Iñoz ez degu jo kukurruku
ain altutik.

Gure ume denboran, zorrigai-
tzez, etzan olakorik. Jakin ega-
rria asetzeko ez gendun gaurko
aukerik gure izkuntzan. Erderara
jo bearra zegon derrior.

Alde ontatik ez degu gutxi ira-
bazi atzotik gaurrera.

Ona zer dion Etxaniz jaunak
aurre itzetan:

Enziklopedi dotore au eskeñi
digute, zorionez; eta neri «Egaz-
kiñen Mundua» eman didate eus-
keratzeko. (Egazkiña aireplanoa
dezu, irakurle).

Lan zailla, noski; baiña erabat
lan gozoa, gure izkuntzari onela-
ko liburu sail ederra eskeintzea.
Itz asko euskeraz beñere erabi-
li ez diranak jarri bear izan diz-
kitzut.

Alik eta errezen, eta bide ba-
tez alik eta txukunen asmatzen
saiatu naiz.

Nereak baiña itz obeak iñork
asma al balitza, ongi etorriak bi-
tez. Bitartean, alkar aditu deza-
gun, or jarri dizut liburuaren az-
kenean itzagitxo. Ura ausnar-
tuaz, nere itz berriak zer esan
nai duten asmatuko dezu.

Besterik gabe, sar zaitez aido-
ko mundu lilluragarri orretan.
Egaziak aurea artu ziguten;
baiña gizonak egaztien ibiliak
berdindu ta gaindu ere, egin di-
tu.

Agian, nere liburu au argitara-
tu orduko, illargira joana izango
da gizona.

Bitartean, lurrean lotuak bizi
geranok, irakur dezagun aide-bi-
de orren edesti ta kondaira lu-
zea. Jakiteak ez dizu kalterik
egingo. Urrango orrietan or de-
zu, zeatz-meatz, kondaira orren
aria.

Ondo idatzitako euskera ira-
kurtzen eragozpen gutxi izaten
da, alik eta txukunen idazten
saiatuarren. Itz batzuk ez-ezagu-
nak izangatik, aurretik eta atze-
tik datorrenak garbi adierazten
du oien esnaia.

Joskera baldarreko idazlea da-
nean izaten dira komerik. Or-
duan, ez zerurako ta ez lurrera-
ko gelditzen gera. Nekeak artu,
burua puskatu, ta ezer garbirik
atera ezin.

Lendik esana nago auxa ta
bera.

Oso bakanak ditugu Etxaniz
jaunaren maixutasuna dutenak.
Euskerak ez du beretzat sekre-
turik. Toriatzaile onak zezena
bezela, nai dun bezelaxe mane-
jatzan du.

Mendean du inzkuntza, ta au da
bearrezkoa ezer onik egingo ba-
da.

Aideko bizitza noiz eta nola
sortu zan ederki jabetuko zera.
Asierak zein motelak izan zitun,
zenbat istillu ta larrialdi ikusi zi-
tuzten lenen pausoak eman zi-
tuztenak...

Abazioak egin dun aurrerako
beldurgarria nolakoa dan denbo-
raz konturatuko zera.

Etzendekizun amaikatxo gauza
jakingo dezu liburu au irakurtzez
bukatzen dezunean.

Beste orrenbeste esan nai ni-
zuke «Sortalde Urrutia» deritzan
liburuatza.

Misterioz inguratutako erriak
dira eguzkiaren sortaldeko er-
riak. Juan Jose Izuzkiza jaun-
aren lana bukatzen dezunean, as-
koz ezagunagoak izango dituzu
urruti aietako gizakiak. Txina, Ja-
pon, Tiber, Mongolia, Mantxuria,
Siberia, Korea ta abar, len bai-
ño eskurago irudituko zaizkitzu.

Liburu banatzaileak: Financiera
Comercial del Libro, Aldamar,
34, Donosti.

Urre - pitxi auek inguratu nai
badituzu, ba-dakizu nora jo bear
dezun.

Abuztua'ren 17'garren eguna.
Telebisio ta erradio bidez ondo
dakizkitzute egun gogoangarri
artako Orio'ko goraberak.

Orio ta Gipuzkoa guziarentzat
zan egun gogoangarria: aparta-
koa!

Gaurko aurrerapen oien bidez,
milloika pertsona egon baiziran
belarriak adi ta begiak erne.

Ango jendetza zenbaterañokoa
zan ez dago kalkulaterik. Ama-
bost, ogei, ogeitabost mila
Auskalo!

Automobil utsak lau millatik
gora ziran, jakin degunez.
Orain eun urteko oriotar zarrak
ikusi izan balute, zer pentsatuko
ote zuten?

«Zoratu dek mundu au. Emen
etzegok bizitzerik; au inperu
bat dek».

Ontziak urean aireplanoak ai-
dean, automobillak bidetan, eta
mundutza ura pausoa nora eman
asmatu eziñik. Emen bultza, an
tira; iñun kabitu ezin.

Eratzailleak, «organizadoreak»,
guzion txalo beroa ta esker ona
merezí dute.

Ura zan lana pulamentuz egi-
tea!

Oriotarrak egon ditezke gus-
tora.

Kolpe izugarria eman dute ur-
te bitan. Oso zailla izango da
urteko egun bikain, zoragarri ori
Orio'ri kentzen.

Bein gure lurrera etortzen di-
ran atzeritarrak ez dute bi al-
diz deitu bearrik izaten.

Zoratzen inguratzen dira berri-
ro. Izango ditugu geure akats eta

utsegiteak. Ba-ditugu geure al-
derdi onak ere. Toki gutxitan ar-
tzen da emen bezin ondo kanpo-
ko jendea.

Ederki konturatuak daude. Ez
dira tontoak.

Korta gazteak Olimpiadetako tx-
pelduna izan zun kontrario, ala-
jaña!

Nork pentsa ala estutu zeza-
kenik?

Zortziko taldetan berriez, mun-
dukorik famatuenak Orio'n ziran:
Oxford eta Cambridge.

Iñor ez, esate baterako.

Oxford, igaz bezelaxe, Orio'n
atzetik sartu zan arraira.

Cambidge'ko kuadrilla izan
zan irabaztun. Izen ona ta fama
zerbaitegatik izaten dira.

Iru urte dira oraindik oriotar-
rak arraunketa klase oni eraso
ziotela. Ontzi auek eta xixtima
au etziran emen ezagunak.

Inglatera'n berriez, Jainkoak
daki Oxford eta Cambridge noiz-
tik ari diran alkarri ortzak era-
kusten.

Seguru nago ingles arraunla-
riak etzutela iñoz pentsatuko
emen ain kontrario latz eta go-
gorrak billatzerik.

Oxfordarrak ba-zekiten zer-
bait. Ba-zuten joan dan urteko
eskarmentua.

Cambridge zan lenengo aldiz
zeturrena. Etorri ta irabazi egin
zun. Legez irabazi ere.

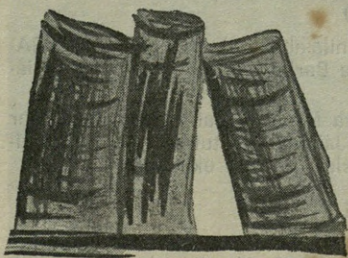
Milla zorion, oriotarrak
lendabiziko bertsoan,
seme bikañak azi ziñaten
beingoz amaren altzoan.
Bide askotxo pasa dezute
eman dezuten pausoa,
Euskalerrian len ezagunak;
orain Europa osoan.

Arraunlaririk onenen kontra
zaudete zuek neurtuta,
oien itzala mundu guizan
dago lendik zabalduta.
Ezin ibili beti lenengo
izatea pentsatuta,
iñoz meritu geiago baita
bigarren mailan sartuta.

Iñork zalantzan ez du jarriko
zuek dezuten kemenik,
onenak ere ez pentsa gero
sobran geiegi zutenik.
Etxazutela izan iñola
egindakoaren penik,
Europa'n iñork ezpaizun uste
orrenbeste ziñatenik.

Korta gaztea aitatu gabe
ezin ninteka gelditu,
txapeldun aundi batek etzuen
oso erreze errenditu.
Ezer okerrik ezpaldin badu,
nere esana aditu,
emendik lau bat urtera orrek
lan txarrak emango ditu.

Basarri

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

Liburu Zuri baterako elkarrizketa agiria

L'Express-ek, bere azkenetako zenbakian, galdekizun bat dakar. Zerk sortu du galdekizun au?... Guzietara zabaldu dan uste batek. Denen iritzietan au agiri da: Frantzia-ko Irakasbideak aldatu egin bear duala; eta aldatze au, guzien eragiez egin bear dala.

Guziak, diot, irakasle ta ikasle ta ikasleen gurasoak, beren egitekoa dute lan au. Orregatik, galdekizun au Unibersidadetako istilluetan sartu diran buruzagi guziei bialdu zaie. Onela erantzunak emango dute baten eta bestearen iritzien neurria ta erabakia inorenengan makurtu gabe artuko da.

Azterketa ontako lenengo erantzunak, urrillean argitaratuko dira. Gerora denak bildu ta Liburu Zuri batean agertuko dira. Galdekizunak, ogei galdera ditu, beste onelako miaketetan egin danez. Ta erantzunak ez da nai «bai» edo «ez» utsetan gelditzerik. Orrez gain, bere iritzien zergatikoa jartzeko esaten zaie galdetuei.

Erantzunak ezin sailkatu izango dira errez. Ezpaitira errez sailkatzekoak izango. Bakoitzak Unibersidadeetako gizarte-giroa adierazi naiko dute Frantzia-n zear agiri dana. Erantzunak, bakoitzaren xetasunez tajutuak izango dira. Onela jasoko dira sail onetan naiz aretan sustraituak dauden iritzia. Onela baztartuko dira sasi-erantzunak.

Galderak, irakaskintzaren alderdi guzietara zabalduko dira. Ala jakingo degu irakaskintza aldeko politikaren zabalerak nolakoa izan bear duan bakoitzaren iritziz. Onela galdera baten au eskatzen da erantzuteko: la Eziera Ministeritzak irakaskintza-saillean geitu bear duan ala ez irakaskintzaren aldeko laguntza.

Frantzia-ko irakaskintzaren miaketa, Jakintza-Billaketarako Ikaskuntza Elkarreak esnatu du ta zuzenean eta elkarrizketan iritxi nai du bere Liburu Zuria. Ta au du bere alde: lenago egin izan diranak ez bezela, mailla guzietako jendearen artean zabaldu dirala galderok. Ezta, beraz, inor baztartzin, ez galdetzeko gelditzen. Eta kontuan artzekoa izango da erantzun zorrotz oietan etorriko dan gizarte-saileko ainbeste gai ta xetasun. Bakoitzak bere iritziz neurtu al izango baitditu besteen iritzien mailla ta gaitasuna.

Onelako agiriko elkarrizketa, uste onez eta gauzen egitan oiñarritutako miaketak bide dirala, mesede aundikoa izango da, noski, denbora gutxi barru. Orregatik, Elkarrearen asmo ta ekintza au oso ongarriztat jo bear degu. Areago oraindik, bere alderdi asko oso erakusbide onekoak izango dira urrengo lanetarako.

KANTA-KANTARI

Tolosa'n udara hontan, gure irakurleek dakitenez Euskal-Kantari taldeen batzaldia ospatu da. Benetan jaialdi eder eta alai musikari errikoak eman oi duan edertasun eta alaitasunez bete; nunaitik euskal-anaitasuna zeriona. Nor gehiago horretara amabost talde azaldu ziran etaguziei ongi-etorria lñaki Linazasoro'k eman zien berak esaten dakian itz egoki ta agur beroz.

Aspaldi ez nuala alako gozamenik artu aitor behar dizuet. Batzan ziorik. Batetik ainbeste abesti ta kantaldi zoragarri entzutea; bestalde, ainbeste kantari-talde bikañik bildurik ikusi ta aditzeak ematen zigun barrungo poza.

Amabost talde, bai, Euskal-Erriko bazter guzietatik lehia bizian eldu ziran; baiñan zintzo aski: Bost Gipuzkoa-tik; lau Naparroa-tik; lau Bizkaia-tik eta Araba-tik bi. Neska-mutil gazte eta jaun eta andre egiñak, elkarturik, ain lan ezitsu ta goitarrean jardunean aritzea oso pozgarri izan zitzaigun. Baiñan areago, oraindik talde horiek guziak euskeraz kantazten entzutea. Kanta ta musikaren bidez gure mintzoa gora jaso bai zuten. Hau aintzat artzekoa da talde gehienak, zoritkarrez euskeldun ez izanik. Esate baterako Naparroa, Araba ta Bizkaia-ko zenbait. Era hontan euskera ikasteko egokiera ematen zaie. Eta entzulei aldiz, euskal kantategi aberatsa eza-gutzekoa. Musika ta Poesiak bata-

sun indar aundia dute. Norbaitek errazoi esan zuan euskaldunok elkarren artean bertsotan erreazgo ulertzen gerala. Eta honelako batzaldiak elkar ezagutu ta maitazen asteko erarik jatorrenak dira. Ez festa bakarrik, ez «ezer ez eta festa! baizik festarik sakonena.

Beti da egia, San Agustin-ek bere «Aitorkizunetan» Eresiaren indar sarkorraz esan zuana.

Mokoroa zaharri omen egiten zitzaioala-ta tolosar maisu ospetsuak antolaturiko «Txoriñoa» bots abotse-rako-kanta talde guziak derriorez kantatu zuten. Horretzat gañera, talde bakoitzak, aukeran, beste bina kanta entzun erazi zizkiguten. Kanta-sail ederrik entzun genituala sinis nazazute, bi egunez, arratsalde eta gauzez.

Bidezko da, jakiña, zorian ugarie-nak garaille irten zan M. Iradier Gazteiz'ko taldeari; ta gero bigarren gelditu zan «Ntra. Sra. de los Desamparados» deritzanari. Hau ere Gazteiz-koa. Eta irugarren Algorta'ko «Biotz-Alai» taldeari. Beste guziei ezin saririk eman danentzat aski diru eskeintzerik ez zegolako baiñan txalo ta biotz-agurrak gañezka irabazi zituzten. Jaialdian izan ziranak ez dute beñiere ahaztuko ain lehiaketa gogoangarria.

Nork eratua izan zan jakiñik eta zeñen eskutik tajutua batzuek honelako festai akatsak arkitzen dizkio-te. Ezin uka gaur egunean euskaldunok kontentagaitz izateko ziorik badauzkagula. Oar zaguin, ordea nalgabe ta goibeltasuna uxatu behar-rean gaudela. Banaka batzuen miña damugarri da, baiñan Erria'ren osasunak sendabide ta erremedioak eskatzen ditu eta ar nahi ez izatea gure kaltean litzake. Beraz horrela-ko kultura, jaialdiak noren eskutik datozen begiratzekear itzagun, beste aukerarik ez daukagun bitartean.

Gutxienez gure eskerrona ager zaigun Tolosa'ko C. I. T. alkarte-ari gogo sutsuz eta borondate onez euskal Kulturaren alde ain ederki jokatu dualako.

Amaitzeko, ikas zaguin gure egoe-ra larria izande neurtzen. Sar gure barrura irizpido ta kriterio zuzenen billa, azken elburu ta mugak begiz galdu gabe.

Antonio M.^a LABAYEN

FURUNDARENA

Iraun. Gure eginbearretan irauteak, orrek ematen dizkigu lanak. Iraun. Orixe egin du Agustin Furundarena ta Atxega jaunak, irurogei ta amar urte buruan Aginaga-ko organista leial izandakoak.

Bein baño geigotan gure Euskalerriko organista agurgarrien omenez eskribitutakoa naiz. Gure organistak beti iruditu izan zaizkit zintzotasunaren eredu argiak.

Utsarekin sarituta, baiñan beti, goiz ta arratsalde, organo aurrin exerita, eleizkizunak ospatzen, Goiko Jaunaren glori aundienerako.

¿Bear aña maite al-ditugu gure organista umillak? Meritu aundiagoko gizonik zaila benetan arkitzen.

Agustin Furundarena Atxega jaunak larogeita bi urte zituan. Amabi urte zituanetik jotzen zuan Aginaga-ko organo edo obeto esateko elizako armonioa.

Kontua ez da zaila. Len esandako irurogei ta amar urte bere eginbearrari lotuta, egun bat ere palta edo berandutu gabe, punttu-punttuan beti.

Ta elizan bezela bere eginbear guzitan. Besteren serbizioarako prestu, era oneko, irripar goxoz beti. Itz batean esateko Aginaga-n Estankoko Agustin kristau ona zan.

Gogo berdiña gaur egunean edukitzeak lanak ditu benetan. Gaur eguneko goraberakin, anima pake berdiñean ¿nola eduki? Itzaren neurria ¿nola izan? Gure onetik irten gabe ¿nola iraun?

Aginaga-ko Agustin ikustean, orretzek batez ere ematen zidan atentziyua.

Gutziz zuzen-contrako kolpe ikaragarria gerra denboran artutakoa izanagatik, Agustin-ek benetako kristau onaren ezaupidea agertzen zuan. Barkaziozko gizona zan egi-egiz, biotz-biotzez. Kristau benetakoa. Ez da errexu.

Urte onetan amar urte Aginaga-ko erritxoak omenaldi berezia ezkeñi ziola Agustin Furundarena-ri.

Den-denak bat artuta jai aundi ta ondo mereziya egin zioten. Berebiziko jendia juntatu zan.

Eta arrigarria benetan. Estankoko Agustiñek etzuan inundik ere konprenditzen omenaldi ura nola zitekean. Baño neri ¿nola?

Bere lanbide guzietan besteren serbizio onean, irabazpiderik gabe, ainbeste urtean irauteari etzion baterer meriturik ematen. Gauza guztiz egin-bearrezkoa zeritzaion.

Apal-apal kontseju ona pranko emandako gizona. Baño ez kontseju onak bakarrik. Agustiñek laguntzen zekien ixil-ixillik. Itzak balio du, baiñan egiteak geiago.

Gaurko gazteentzat ejenplo bikaña Agustin Furundarena ta Atxega jaunarena.

Besteren serbizioan beñiere aspertu gabe iraungo duten gizonak bear ditugu.

José de Arteche

KEZKAK

Euskera'ri eusteko bi bide

Ortarako biderik onena, euskaldun guztioi Euskera aintzakotzat artzea da, noski, bai idaztekoan, bai irakurtzekoan; baina berezi-bereziki itzegitekoan. Guk geurok eusten ez badiogu, izan ere, ez dezagun uste bestek indartuko digunik. Maila askotako bideak izendatu ditezke. Bi izendatuko ditut beste erri batean ikasiak.

Senidetasunez eta jakin-minez begiratzen digute katalunyarrek euskaldunoi. Ala entzunik nuen eta alaxe arkitu dut. Irriak ona daukate, bada, emengo berriak jakiteko! Ao-zabalik eta jaierratsu begiratzin digutela iruditu zait. Oso erri-

maitale arkitzen gaituzte, erri-kezka aundia ikusten digute.

Guk ere, ordea ba-degu zer-ikaririk aiengandik, gure aldean oso arrera bait-dijoaz gauza askotan. Bitan, batez ere. Baina bildur naiz, gure artean ez ote dituen inork aintzakotzat artuko: ardurarik geienaz urte bear lituztekenak-eta gutxiena, noski.

Egin bear du erri-erriak bere alegina, ezin ukatu. Burruka ere egin bearko du bere izkuntzari eusteko, Katalunya'n ere egiten duen antzera.

Baina ez da naikoa erri xearen alegina. Asperturik eta itorik gel-

ditu ditzake bere burrukan. Laguntzaileak bear ditu erriak, laguntzaileak.

Zein laguntzaile? Dirudunak. Orra labur eta azkar esanda.

Erriak bere ezina, bere nekea, bere eginalak eta burruka ipintzen jarraituko baldin badu, ez al da bidezkoa beste gainerakoek ere beren aldetik zerbait jartzea?

Bakoitzak bere esku daukana ipini bear du: ori da bidezkoa. Daukanak daukana, dezakenak dezakena.

Eta Katalunya'n asko laguntzen dute dirudunak. Aldizkariak eta, batez ere, ainbeste liburu ez lirake katalunyeraz aterako, aberatsak dirutza aundiak ipiniko ez balituzte.

Gure arteko egoerari begiratzea, lotsaturik gelditzekoa da. Ainbeste aberastasun eta ainbeste dirudun omen dauzkagu Euskalerria'n. Ez dakit nun eta ez dakit zertarako.

Ikastolak iraun ezinik... euskal-albizkariak biziari eutsi ezinean, bat atzeraka, bestea zorpean, urrengoa ez dakit nola... euskal-liburuak gutxi, batez ere gaur-gaurkorik...

Bitartean Euskalerriko dirudunak ortxe, lasai, beren ondasunak ugartzen... beren dirutzak atzerrian pilatu eta pilatu.

«Ai poeta, bildurgarria izango da askatasun-eguna».

Bigarren bidea: Euskera'ri sendo eutsi ezetz, indar-berritu ona emango baldin badiogu, iritzi eta pentsaera guztietakoak alkartzea beste biderik ez daukagu. Gutxi gerra eta daukagun indar-apurak alkarren aurka erretzen baldin badi-tugu, nora goazke?

Ontan ere ikasbide ederra artu genezake katalunyarrengandik. Ez dabilta bereizgarriei begira, «zu alako taldekoa zera», «bestea alako alartekoa da» esanaz. Iritziarik ez-berdiñenetakoak alkar artuta bai-zik.

Beren izkuntza maite duten guztiek ba-dute lokarri sendo bat alkarrekin lotzeko. Oinarri ori daukare-larik, ez dute etsaigorik alkarren-tzat, ez dute bereizkuntzarik aintza-kotzak artzen. Danak lagun eta danak lankide beren izkuntzaren aldeko burrukan.

Zergatik ote gera euskaldunok, ORIXE aundiaren itzez esateko zergatik ote gera ain kontentagaitzak? Zergatik ote gera oso-zaleak, ain «integristak»? Beti «dana bai» edo «dana ez» eskatu oi degu. Dan-danaren bila, oso-osoa atzetik ibili oi gera.

Eta dan-dana ezin danean? Ez dakigu orduan erdia berenik onartzen. Oso-osoa ezin danean, ez dakigu zati bati bederen eldu eta eusten.

Noiz arte jarraitu bear ote degu erdibiturik dirudunak eta diruga-beak? Noiz arte, iritzi ez-berdinak ditugula-ta, noiz arte alkarrekin pika-itx eta asarre, gerekoitasunean itxirik?

GAZTAÑAGA'K

Zeruko Argia

Zuzendaria:

ANTONIO ITURRIA
ASTIAZARAN

Naparroko-Kantauriko ta Ara-goiko Kaputxinoak argitaratua
(Carlos III, 22. Pamplona)

DONOSTIA'n:

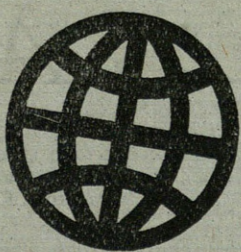
Oquendo, 22: Telf. 26666

ARPIDE SARIA:

Urtekoa ... 190 Pta.
Atzerrian ... 265

Aldez artu nai bada, galdetu.

"SEME AHULA"



MUNDU BIRIBILIA



BOLIVIA-K ITXASOA NAI LUKE

Aspaldiko antsia da. Betidanik Bolivia-k itxaso-ame-tsa izan du. Lehen, garai batean bere eskutan euki izan zun itxasoa. Gerora, kristauen arteko gerrate zikinak dirala-ta, Bolivia-ko lurraldea itxasorik gabe gelditu zan. Eta itxaso-ez onek ikaragarritzko galerak erakartzen dizkio ekonomi aldetik.

Orain, gauzak onela daude, itxuraz: alde batetik Chile konporme dago Boliviari lurralde-zati bat emateko itxaso-bidea izan dezan. Ain zuzen, lurralde-zati ori Arika izeneko kostalde izango litzake.

Bestaldetik, ordea, Arika-ko probintzia lehen Perutarrena izana da. Ta Perutarrek ez dute begi onez ikusten lurralde ori inori eskeintzea, behentzat nai dute-ta.

Dana dala, bistan dago Boliviak galera aundiak ditudala itxaso-bidea arkitu artean. Eta ortara dijoa saiaketa bizienarekin. Aldamenean jartzen degun mapa ikusi utsarekin ederki adierazten da emen esaten deguna. Iritxiko ote du Boliviak ain gogotsu irrikitzen duan itxasoa?

Wernher Von Braun

Haur ttipittoa, ohakotik beha dago, begiak zabal-zabala, eskuak luze-luzea, ilargia eskurat nahiz, dagolarik zeru urdinean, zilarrezko sagar xuhail dir-dir.

Putiko tzar, Michel Garicoits badoha mendi kaskoz-kasko ustez eta ebats dezakeen zilarrezko sagar miresgarria.

Hori, haur guziena, baina hori molde berezi batez, Wernher Von Braun aleman putil ernearena.

Sortu da 1912-eko martxoaren 23-an, Wirsitz hirixkan.

Aitoren semetarik izanki, itsusi zaiote etxean aipa dezan, aho bete-ka, lurretik ihes iragaitea, ilaragiari buruz, eta hori denetan nor nahiren aintzinean, demendreneko ahalgerik gabe.

Iduri luke ez dela ohartzen aditzalek begietan daukaten ote xixtro-dun irriaz.

Teilaño bat baduke eskas kaskoan Wernher Von Braun gazteak eta ez ttipia.

Magnus aita baronarekin egiten du Wernher-ek mokoka bat gaitza, eta aditu baitu badela Berlin-en Hermann Oberth, Hongriatar bat, diela guti Aleman egin, nork erakasten baititu ilargiarat heltzeko on diren matematikak, igortzen dio: «Nahi nuke zure ondoan ari lanean. Ez daitzut eskaintzen ene nahi suhar eta jakitate gabea baizik».

Ez dute matematikak ekartzen ogia, eta futxo jan behar!

1919-ean, 17 urte dituen Von Braun aitoren semea sartzen da sehi, airatzeaz mintzo diren liburu saltzale, Berlin-eko feirietan.

Zinemako batasun V.F.A. aipatuak hartzen ditu azpiko, ba Von Braun ikaslea, ba Herman Oberth erakaslea, filma egiteko zirtzen gainean.

Gerla ari da hurbiltzen, eta sosa tturintzen.

20 urtetako Von Braun jalgia da matematikako dotor.

Beha dago armadari, herri orotan armadak baitu dirua tole.

Beharrik.

Beharrik Adolf Hitler elkor etaitsu dago, tresna berri ikaragarrien aintzinean.

Holaxet Napoleon aurkitu zen itsu eta elkor, torpilla itsas obuzaren eta Fulton-en bapurrezko untziaren alderat.

Beharrik.

Jaungoikoak ez nahi, eta Jaungoikoa begi beharrien nagusi. Jauna paun, Jaungoikoa.

1940-ean, Alemaniak badu 10 urteren aintzina bere etsai guzien gainean. Hitlerrek hautua emiteko orde gazterian, ezarri balu jakintsunetan, emeiteko orde bihotz beldur gabetan, ezarri balu buru zorrotz argituetan, munduaren egin zuen; mundua erortzen zitzaion zampilahara oinetarat, ametz zaharra beeza galerna duelarik aizkolari.

José Lizaso Bar Landeta

Zer nai, artatik erruz ba-dezu edanetan da janetan, ostatu onen sona zabaldut zaigu alderdi danetan. Zure zal beti zabalik dago; ez da trabarik atetan, gorputza premiz dezan guzian sartu zaitea Landeta'n.

AZPEITI, LANDETA.

Urrutizkifia: 81-13-11

ZENBAT AUTOMOBIL MUNDUAN?

Igazko urte ortan ia ogeita sei milloei automobil txiki izan ziran munduko lantegietan egin ziranak. Aurten oraindik geiago egiteko asmoak eta gogoak dira. España-n, lenengo iru illabetetan, 90.376 egin dira. Igazko aldean eunetik ogeita amar geiago.

Ikus nun egiten diran geienbat. Lenbizi, igaz egindakoak ipiñiko dizkitzut. Ondoren, aurten egin asmo dituztenak.

	1968	1969
Laterri Alkartuak (EE. UU.)	8.800.000	9.100.000
Japon	4.198.429	4.700.000
Alemania	3.106.958	3.650.000
Frantzia	2.060.000	2.200.000
Inglaterra	1.815.804	1.900.000
Italia	1.663.000	1.800.000
Kanada	890.909	950.000
Rusia	800.000	850.000
Australia	420.000	480.000
España	306.000	340.000
Brasil	280.000	320.000
Suezia	210.000	230.000
Mexiko	168.000	180.000
Argentina	160.000	175.000
Txekoeslovakia	155.000	170.000
Gaiñerantzeko nazioetan	671.900	750.000

Zenbait nazioetan etxe bakoitzeko dute automobil bat gutxienez. Eguneko bizitza-legeak ala eskatzen, nunbait. Gero eta premi geiago. Azkar ibilli bear; aguro bizi bear; automobilik gabe ezin bizi...

Ugaldu ere asko ugaldu zaizkigu automobilak, eta, al-duanak, bizkor asko daramaki etxera. Jolaserako daramakianik ezin esan, ordea. Zenbaitentzako bear-bearrekoa da. Nekazari prankok alderdi ederra dute «furgoneta» batekin. Etxe guztietara iritxiko balitz...

BAR - RESTAURANT

AURRERA

DONOSTIAN ZURE JATETXE BAKARRA

Urbleta kaleko 12'an
Urrut: 12578 - 11528

DONOSTIA

Bodegón

Alejandro

Alejandro-ren Bodega dago Donosti'ko txoko beten, beln ezagutzen dutenak zintzo dakite aruntz joaten. Nal dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditake merke ta ondo ematen.

Fernán Calbetón, 4

DONOSTIA

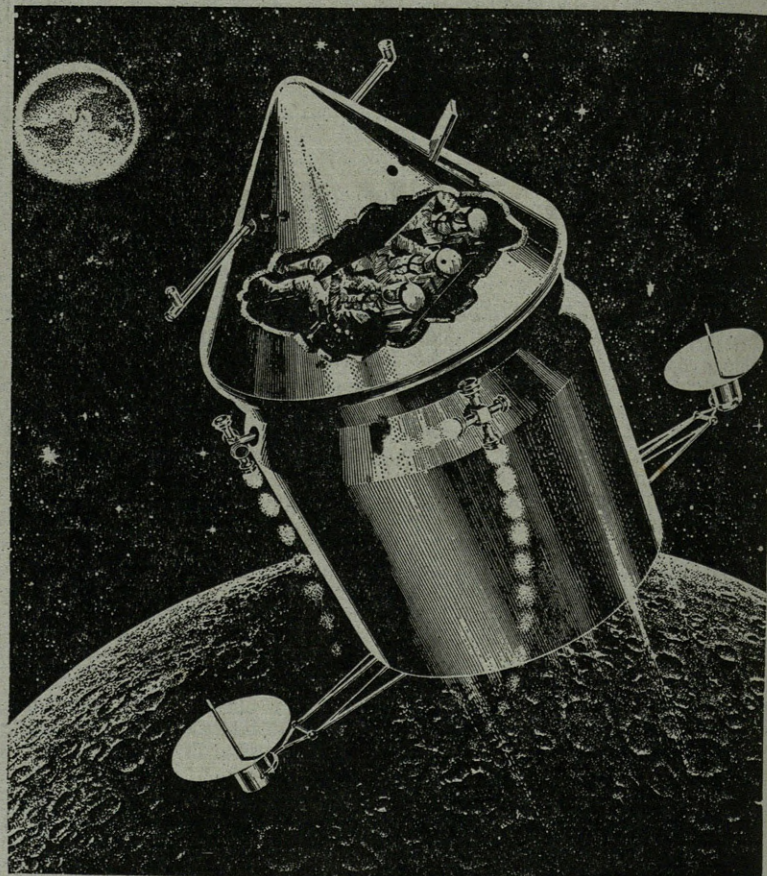
GUKELESA



Gipuzkoa'ko ta Naparroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-galbia
- Gurifia
- Yogur
- Batiduak

Igara auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA



Alemaniar zintzurra tinka eta tinka ari zaizko alderdi guztietatik mila eta mila esku.

Erdi urkatua, Hitler orroitzen da Von Braun jakintsunaren mintzo kar-suaz. Eman lezake balus pean gorde orzia.

27 urte ditu Von Braunek.

Ezarria da zirtzen buruzagi, Peenemünde Poloniako oihan sasietan gorde ikertegi eta lantegien nagusi.

Ezarria da. Berantegi.

Lanean uztartu Polones jakintsunek hel egin diote Angleterreko bere lagun airekolarieri. Peenemünde lehertua da; ikerekeiak xehatuak; 800 langile kalituak.

Lurpean, Von Braun'ek kokatzen du lantegi bat Nordhausen-i hurbil. 900 V2 jalgi dezake hila betekari.

Ari da eta ari. Berantegi.

Heldu dira burrunban rusoak.

300 kamiunetan, sar-arasten ditu Von Braun-ek bere soldadoak, hots 500 inginadore eta jakintsun, deramatzela kutxak eta kutxak gordekeriez edo segetretuez mukurru.

Von Braunek emeitan du ontasun miresgarria, jakitatearen 20 garren mendeko ontasuna, oso-oso Amerikaner. Salatzen nun den Nordhausen-eko lantegi lur erraiaetan zilatu V2-ren kafira. Ez baitziren guti harritu amerikanoak ikasiz zer hirriskuak zituzten barrandan. Ordukotik Von Braun-ek bonbarda zezaken New-York.

Beharrik berantegi. Gauerdia joa du Jaungoikokaren zeruko ezkilak. Jainkoa da denen itzain.

24 urte ditu horrek.

300.000 langile laguntzalekin Wernher Von Braun-ek eskuratu du ilargia.

Gure goreslea badoa tresneri.

Bizkitartean, tresna da gizonaren lekuko apala.

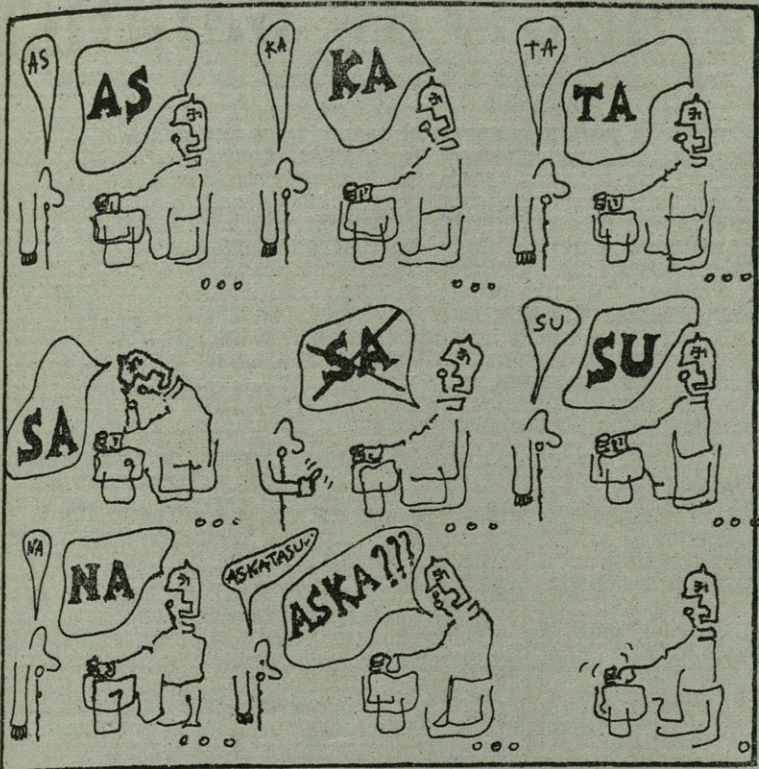
Tresna baino kaldatsuagoa dago gizonaren izeitea.

Gizonak du hartu ahurrean ilargi zilar sagarra eta gizon hori Wernher Von Braun.

(«Herria»-tik)

SO EGILEA

TXEKOSLOBAKIA-TXEKOSLOBAKIA-TXEKOSLOBAKIA-T



ZERBAIT EKONOMIARI BURUZ

Txekoslovakia-ko estatuaren politika soziala bi punduetan finkatzen da. Lehen ideologi sozialistaren arrotzapena; 1900 garrenean ba zegoen Txekoslovakia abertzale mugimenduan zenbait sozialista, fronte nazionalaren abangoardia alegia. Bestalde industriarentzat Txekoslovakia bokatzen. Gizaldiaren hasieran %50 nekazariak ziren, egun %30 bakarrik.

Eguzkialdeko Europaren beste herriak erabat desberdinak dira eta desberdintasun hunek zenbait gauza ager dezazke beste herri hauen konformismoari buruz.

1948-garrea Alderdi komunista igo zen gobernura, Stalin komunismo «monolitikoaren» jefe bakarra zelarik. Mendebaleko ekonomista askoren arabera, Estalinismoa hainitz txarra izan zen Txekoslovakia-ko ekonomia-erentzat, baina kontsideratu behar dugu egitazko azterketa egin arren, munguko bigarren gerlan ondorean produzioa erdira jetxi zela.

Estalinismoan, industri astunaren haztea makinaren produzioa %500 haunditu zen eta batez ere Eslovakia-ko eta beste rejio atzeratuen industrializazioa lortu zen. Urte hauetan Txekoslovakia behar zuen laguntza izan zuen, E.S.S.B.-ek eskeinita. Baina ikus dezagun ekonomia-aren haunditzea 1953-tik aurrera:

1948-1953	%9'3
1953-1958	%6'9
1958-1963	%4'2
1963-1966	%4'1

Beraz, nahiz eta haunditzea inportantea den gero eta ahulagoa dela ikusten da. Txekoslovakia-ko herriaren produzioa laburtzen ari zen. Interesgarria izan ditzake Txekoslovakia-ko Alderdi komunistak 1968 garreko Apirilean egindako programaren zati hau «Gaurko organizazioak premiazko alaketak behar ditu. Administrazioak, ekonomia-aren haunditze begira behar du».

Hartan Ota Sik ekonomistak komunisten konfiantza osoa zuen eta bere planifikazioa agertu zuen. Funtsean planifikazio hunen helburua langileak eta lantegien direktoreak produzioan interesa har-eraztea zen.

Hortarako Ota Sik-ek zirrara materialaren beharra ikusten zuen. Hau Cuba edo Txinaren produzioaren xistimaren aurka doa-herri hauetan produzioa zirrara moraletan finkatzen da—baina ez E.S.S.B. xistimaren aurka, zirrara materialak sarritan erabiltzen bai dituzte sobietarrak.

Ota Sik-en erreforma Marxismo-Leninismoaren arabera —hunek sobieten iritzia baztertzeko esan nahi du— erreforma burgesa da, baina ez da izan burokritismoaren eta dogmatismoaren ondorena?

Ota Sik ez zen C.I.A.-ko agente bat, baizik zentzuzko ekonomista bat. Bere herriaren ekonomia sendotzeko bide hori hartu zuenean bere herriaren errealtateak esandako bidea hartu zuen. Eta gaur Txekoslovakia-ko errealtateak 20 urteko dogmatismoa eta burokratismoaren ondorena baizik ez da.

Filmgintza aurrealari bat

XXgarren kongreso bat zen egun haletan eta ingurua eraberritu zen. Praga kultural-giro jator batean agertu zitzaigun eta gauza askoen hasiera zela iruditu baina ez zen benetako mugimendu baten pauso lirain bat besterik: Praga lehendik zen «kulturaluna».

Irautza aurrera zijoan eta kulturak irautila auzoa zirudien. Antzerkia eta filmgintza, olerkia, literatura... jakintza ahide berri batez ornatuak zirudien. Estudioak, produzio-ko etxeak, zabaltzaileak nazionatu ziren eta huaxe izan zen ahinbat eta ahinbat zuzendarien kakoa.

Bainan filmgintza hau merioetan, teknikan oso aurrealari ba zan ere, gaietan zebilen oso itun. Politika giroak menderatuta zeuzkan film hauen gaiak... dirua merio zelarik. Hunela, politika jokoaren baldintzak onartu behar zituzten bere lanean irau nahian.

Heldu zen 60'garren urtea eta hu-

nekin batera heldu kulturaren benetako iraultza. Zensurarik gabe aurkitu ziren, lanerako askatasun osoarekin. Orduan jaioko da zuzendarien berrien giroa.

Baldintzak ezin dute askatasuna hurkatu. Askatasuna lehenagokoa zela eta ondoreak bereala nabarmendu ziren: Txekoslovakia-ko filmgintza munduko filmgintza onenetakoa bihurtu zen. Bainan gibelean arazo bat zegoen minez: Ekonomia.

Egun, ekonomia erabat aldatu da. 66, 67 urteak produzioaren merioak estatuaren eskutatik kendu eta langintzetako zuzendarien eskuetara hurbilduko ditu eta filmgintzak orduan izango du bere ostopo handiena.

Orain arte filmak kulturaren expresioak ba ziran urte hauetan konsumoko gizarte baten expresioak izateko arrixkuan erori ziren eta zenbait kasutan arrixkua errealtate bihurtu ere.

KULTURA HERRIEN GIARRA

Ba dirudi gaur Txekoslovakian politika eta kultura arazoak bata bestearen aurka dihoaztela, zeren Dubcek-en garaiean kultura ekintzeri emandako askatasuna eta aberastasuna gaitza bezala agertu da Txekoslovakia-ko ekintza politikoa-erentzat; hala ikusten dugu beintzat Txekoslovakia-ko gaurko egoera begirapen bat joaz.

Ikusten dugu Dubcek-en denboran, idazleeri, izparringieri, periodisteeri askatutako loturak zeo gogortzen ari direla berriro. Izparringiak kritikaren bitartez ekintza politikuetan lehen zuten indarra galdu egin dute; diktadura gogortu dan era berri hontan indar politikoez dutelako onartzen inundi datorren kritika.

Zine, irati, telebista eta beste informazio bideak ezin dezateke nahi dutena kontu baizik eta indar politikoez esan behar dutena.

Dubcek-en garaiko zenbait artista, idazle periodista eta filmaekintzaile ixiltasunaren itzalera bialdi dituzte.

KULTURAREN EKINTZAK

Guk ba dakigu kultura eta politika gizonen ekintza kontradiktorioak ez direla, biak beharrezkoak direlako gizartearen desarrollurako. Bainan alkartasun honek ez du nahi esan bat bestearenganako menperatuzana, bi ak baizik bat beztearen ondoan joan behar dutela beren askatasuna eta berebizitza gordeaz.

Txekoslovakian ekintza kulturalak ekintza politikoen menperatuzan ipini dira. Herri hontan orain arte ekintza kulturalak izan duten askatasuna eta indar kritikoa zanpatu egin dituzte; herriari ematen dizkioen arrazoi eta argumentu guztiak; indarraren arrazoiarekin erabakitzen dira.

KULTURA ETA POLITIKA

Arte, zientzia, eta informazioa kulturaren oinarriak dira, kultura oinarri hauen bitartez balore berriak sortzen ari da. Hau da gizarte barruan betetzen duen lana.

Kulturarik ez duen gizarteak ezin du benetazko progresoa izan, gizarte honen balore etiko eta estetikoak alde batera uzten ditulako.



Artisten erantzuna bereala entzun da:

«Ekonomiko sistema berriak ez du kultura mugimendurekin zer ikusirik, kultura bide patorretatik eramatea ezezik».

«Txekoslovakia-ko ertilari eta intelektualen agiria».

Intelektual burruka, politika burruka bihurtuko da eta, jakina, beste, politika sudurretaraino sartuko intelektualen giroan.

Zer nahi zuen Txekoslovakia-ko filmgintzak? Lehen, haien gizartearen beharrak bete. Hau, ideologia konzetu konkretuetan jarriaz lortzen zuten. Hitz batean, hitzak eta ekintzak bat izaten ez direnean, bat egi-ten ahalegindu.

Ba dirudi burgesi-aroak eman dio la kultura honi aurrerapen handiena eta hunela da. Bainan hau hunela ba da, beste aroa arazo hunetaz konturatu ez dalako da. Kulturak autonomi bat behar du ahiz-ta hartu-emanak derrigorrezkoak izan.

Kulturak badu autonomi guztia-ekin desarrollatzeko nahiko independentzia.

Indar politikoez ondo daki zein-baitarainokoa dan kulturaren garrantzia eta horregatik zuzentzen duen gauza da.

Kulturari buruz indar politikoei sortzen zaion arazoa da: kultura menperatzea edo bestela lagun bezala artzea bere berezitasun eta independentzi guztiarekin.

Politikak kultura menperatzen badu ez du benetazko kulturarik egingo indar politikoen morroi izango da, kulturak bere izatea galdu egingo du eta indarraren medio eta propaganda bat besterik ez da izango, kulturak gizarte barruan bere helburuak betetzeko askatasun eta autonomi osoa behar du eta hau ez duen bitartean ez da inoiz egiazko kultura izango.

Kulturak gaurko gizartearen bere ekintzetan jarraitzeko autonomia behar du, indar politikoen presio-rik gabe eta honekin paralelismo batean lan eginaz.

Indar politikoez ba du bere takitika eta estategia, bere ekintzak eta lanak denboraren baldinpetasunak menperatzen ditu; kulturak ordea esperientzia morala, ezaguera, opinioak ditu beharrezkoak bere ekintzak sortzeko.

TXEKOSLOBAKIA GAUR

Dagonilean urte bete, Sobietarrek txekoslovakian sartu zirela. Urte guzti hontan ikusi dugu nola piskana, piskana Dubcek-en denborako gizonak behartuta bere puestoe-tatik alde egin dutela. Dubcek-en garaia askatasun garaia, txekoaren-tzat joan egin da; herri hontako fronte kulturalak askatasunaren alde lan egitea erabaki dute isilean. Bainan bortxadura hau eta guzti, oraindik ez dakigu Txekoslovakia-ko inbasioari ezetza eda baietza eman, zeren kultura arazoa erabaki gabe badago politika arazoa ez zegoen orduan erabakita, eta oraingo Txekoslovakian, gaur kultura eta politika arazoak ez daude erabakita. Eta nola diktaturari bukaera bat eman, kritika eta informazio libreak utziaz sozialismoaren etsieri sartzen utzi gabe?

Txekoslovakia ta Varsoviako Ituna

Urte bete igaro dela adierazten omen dizkigute Pragako kaleetan sortu diren zalapartak. Hilak eta zaurituak.

Aski zail izanen zaigu arazo hunen lehen oinharriak aztertzea, adieraztea edo puntu batzuen azterketa egitea ere. Izan ere zaila da, hixtorien joan eta etorrietan ona eta gaizkia, krimena edo ez, pausoa aurreruntz edo etzeruntz noiz ematen den esatea. Haunitz zailagoa gertaera hauek anakronismoan erortzen baldin ba dire. Huntan gaude; Txekoslovakia-ko inbasioaren gora berak gertaera anakroniko batzuen ariari segida emanaz azaltzen zaizkigu. E. S. S. B.-ek bere baitan di-tuen kontradiktzioak agraibatzen eta bere alboko beste demokrazi herri-koekin, «Varsoviako Ituna» izenpe-tu ondoren gerta diren egoera anakronikoen arian.

1955-eko Maiatzaren 14-ean Europako demokrazi herrikoietako delegatuekin izenpetutako, «adiskidetasunaren, kooperazioaren eta beren harteko asistentzia lege eskribatue-tan jarriko duen», tratatuarekin, gobernu sobietarrak, berez eta izatez zegoen egoera bat legalitatean oin-horritzea lortu zuen. Alegia, beste estatu sozialisten gain (militar ar-loan ere), zuen kontrola legeetan ipini zuen, hala Stalinen formula bi-lateralista, multilateral formula ba-tez aldaturik.

Lege hauen arrazoi haundiena «lotsaren hesia» saltatuz Bonn-en O. T. A. N.-ek dituen ofizinetan ikusi dugu. Zeren eta Varsoviako itunak O. T. A. N.-ek duen indarra ekilibratzea bilatzen du, koesistentziaren eta status quoren bi oin-harriak hauek ditugularik. Hala Varsoviako ituna bi baldintzetara lotua arkitzen dugu, bata bi blokeen ko-esistentziaren oinharri izateagatik, bestea E. S. S. B.-ek beste demo-krazi herrikoien gain duen mende-tasuna gordetzeagatik.

Berriro ere lotsaren hesia sortal-derunt saltatuz, Varsoviako ituna prolemetan ikusiko dugu, egoera anakronikoen aria ikusiaz. Hunela agertuko zaizkigu Hungria eta Po-loniko goraberak. Hungriakoa Txekoslovakia-koen guztiz ez berdina. Hungarian matxinadak guztiz senditu komunista aurkakoa eta sobietan aurkakoa zuen. Alderdi komunista minoritarioa zan eta «gobernu iraultza-le» batek dei egin zien (Kadar buru zuen gobernuak).

Txekoslovakian, Varsoviako itune-koek Hungriako eszena berrizatu nahi izan dute, baina teatro eszena baldin ba zegoen ere, teatro pape-rak ikasiko zituen Kadar-ik ez zuten bilatu. Huntan Varsoviako itunaren izenpetzaileek imaginazio motzekoak agertu dira.

Aria jarraituz, ituna aldatzeko nahiak izan dira. Txekoslovakian Prchlik generala kargoz kanpo bo-tea izan zen «batasunaren» aurka zijoalako. Txekoslovakia-ko liberali-zazioa argi ikus zitekenean, Brejnev izan zen batasuna gogortzeko refor-ma bat proposatzen zuena. Eta az-kenik, eta hau da garrantzitsuen Ul-bright-en doktrina pean, Poloniak eta sortaldeko Alemaniak, biak ba-turik Txekoslovakia-ko reformaren kontra, gogortu nahi zituzten akuer-doek.

Azkenik Txekoslovakia-ko inba-sioa.

Eta Txekoslovakia bere reforma demokrazi sozialista eta komunismo askatzallearen hartean zalantzan da-bilenean, bere herri kreazio bideak tajuz mozturik gelditzen dire, Varso-via-ko ituna dela ta.

Hunetan ikusi dezakegu, E. S. S. B.-ren «internazionalismoa» koesis-tentzian basaturik dagoanez, statua quo gordetzeko, bere inbobilismoak agindurik, bere adiskide diren demokrazi herrikoien kreazio sozialis-tak ezetz-en dituala.

Baina «internazionalismo» hori zelan aurrera eramane O. T. A. N. aurrean dagolarik? Txekoslovakia-ko langile herriaren asmoak mozturik gelditu ba dire, koesistentzia den jainko horri sakrifikaturik gertatu da.

Urtea igaro da bainan ezin ahaztu orduan izan genduen zirrara. Eta gaur, Txekoslovakia zer den azaldu nahi dugu. Hots, gaia zaila da, eragozpenez jositako gaia. Egun oraindik ez ditugu gauza asko oso garbi ikusten. Ez dugu arrixkua alde batera utzi nahi bainan, bestez, ez dugu ezta ere ximplekerietan erori nahi.

Gaurko lana, «Herriak eta gizonak» ekipo osoak elkarrekin egindako lana duzute. Horregatik ez ditugu gure lanak izenpetzen. Lan denak, denonak dira.

Txekoslovakia aurrera di-joa. Bidea oso iluna ba da, bidetxurak areago. Bideak azaletzen saiatu eta bidetxu-rak somatzen... Hau duzute gure gaurko nahia.

AMAYA LASA
ANJEL LERTXUNDI
ANTON SANTAMARIA
JOXEMI ZUMALABE

DEFREGGER ARAZOA

1944'ean, udara aldean, Italiako herri batean, Filetton, kapitana aleman batek amazapi pertsona hilazten ditu zigor-erantzun bezala. Urteak pasa ta kapitana hau apaiz egiten da. Apaiz dala berriz, Munich'go Gotzaiak —Doepfner kardenalak— bere Gotzai laguntzaile aukeratzen du. Eta Gotzai dalarik azaltzen da gerrateko hilketa hura. Doepfner kardenalak bere laguntzaile defenditu egin du. Errugabe dela derizkio. Baina Filettonko biztanleak inkesta bat iriki arazi dute: gauzak nola gertatu ziran argitu ditezten eta gauzen erantzukizuna nori dagokion jakin dedin. Gauzak erabaki artean naiko itxillu sortu du Alemania'n eta Italia'n eta Frantzia'n bertan ere arazo honek. Barkatu egin behar dala, ahaztu egin behar dala, justizi egin behar dala...

Nolaz iritxi da Defregger jauna Gotzai izatera? Orduko gertaerak ahaztu behar ba-dera, zergatik ez du Defregger'ek bere izena ahaztuarazi, bere burua izkutatuaz? Eta nun dago gizonak bere bizia eraberritzeko duan eskubidea, igarotako erruak zuzentzeko eskubidea? Ez ahal dugu pertsonagan sinismenik? Eta kristau barkamena? Eta gizartearen eskubidea?

Nik ez dakit Defregger Gotzai errudun dan ala ez. Errudun bada, gizartearekiko bere zorra pagatu beharko du. Pertsonak eraberritu dezake bere bizia oso-osorik. Defregger jaunak horrela egin duela derizkiot. Baina gizarte batean gizon guziak bere bizia eraberritzeko, igarotako erruak zuzentzeko eskubidea izango badu, guzioi zaigu beharrezkoa oinharriko erregla batzuek errespetatzea.

JOSEBA ARREGI

Defregger, Munich'ko gotzai laguntzaileak, gerrateko gaizkilletzat salatua

Nazitarren itzala, 1945'garren urtean politika-sailletik baztertuta, oraindik bizi da askoren manu bezela. Noizean bein, albistariak nazitar izandako norbaiten izena aitzatzen dute, munduko iritzia, dardarka jarriaz. Alakoak baitira Alemaniako sasoi aretan ikusi ziran belzkeri ikaragarriak. Nurenberg'ko auzibide luze ta ala-olakoaren ondoren, oraindik, zuzentza alemana, gerrateko gaizkin guziak zigortzen ari zaigu tarteka.

Kontu zaar aiek berritzen eta aitzatzen, asko lagundu izan diote, juduen egiñak, gaizkille nazitarrek argiratuaz. Ba dira beste sail batzuek ere, Hitler'en garaia aztu ez dedin egiñalak egiten ari diranak. Ba dira beste batzuek, onelako aize-aldi bakoitzaren ondoren, onelako berritze auek bein betiko bukatzeko eskatzen dutenak. Baiña beste talde batzuek, aldi artako giroa gogora ekarri nai dutenak.

Oraintxe piztu dute onelako giroa berrir. Gerrate guziak, alako giro garratza sortu oi dute, noski; ta gizonak, bere burua salbatzearen, geroago ta gogorrako jokatu oi du etsaien kontra.

Alemania'ko gudaritzak, 1944'garren urtean Italia'n zear atzeraka jokatu bear izan zuan, bere egiña. Bultzaka zetozen Elkartuen gudarriak. Ta italiarren artean ere, ormen talde biziak sortzen ziran, soldadu alemanei zirika ta tiroka zetozenak. Auen eraso beti ere gudari aleman askok beren bizia galtzen zuten.

Garagarrilla zan eta Wehrmacht-

soldaduen talde bat Filetto di Camarda'n gelditu zan, arnasa artzeko aldi batean. Erri au, Abruzzo-aldean dago. Erroma'tik eun bat kilometrorra ipar-sortaldera. Garagarrillaren 7'garrenean, maki batek soldadu aleman bat il zuan. Alemanen militar nagusiak, erritxo zigortzeko erabaki zuten. Artarako, erriko gizon guziak il-arazteko agindua eman zuten. Matias Defregger kapitana, agindu ura biguntzeko alegiñak egin zituan. Ogei ta amar urte zituan kapitana arek orduan. Bere nagusiak etzuten bigundu nai. Agindua betetzeko. Italiarren eraso zapaldu egin bear zala, ta kito. Agindu ori nola betetzen zuten ikustera, begirale batzuek bialdu zituzten errira. Etzegoen, ba, gogorkeria biguntzerik. Besterik eziñean, Defregger kapitana, bere mendeko Pablo Ehler'i agindua betetzeko ordena ematen dio. Soldadu alemanak, erriko enparantzan biltzen dute erriko jendea: gizon, emakume ta aurrak, eta ogei ta amar giza-kume ametralladoraz jota lurrean uzten dituzte. Besteak, zaurituta igesari eman zioten. Il zutenetik gazteenak, emezortzi urte bakarrak zituan. Alemanak atzeraka egin baidio lenago, erriko etxe batzuei su eman zioten. Alako gogorkeria, gerrate barruan asko ta asko izan ziran Italia'ko lurretan.

Mathias Defregger ura, nazitarren kapitana izana, gerrate ondoren apaiz egin zan. 1949'garren urtean apaiz ordenadu zuten. Bere animen aldeko lanean, bereala eza-gun egin zan Munich'en. Bitartean,

Alemania'ko auzitegiak, gerrate al-diko gaizkin guziak arakutzen jarraitzen dute ta onela, 1964'garren urtean, Filetto'ko ilketa aren auzia aztertzen asten dira.

Munich'ko Artxapezpiku dan Kardenal Julius Dopfner'ek, Defregger bere eliz-barrutiko Bikario Nagusi egiten du, ta andik gerotxoago bere Gotzai Laguntzaile izendatzen



du. Kardenalak eta bere lagun artu duan gotzai berriak, gerrateko gertaera ura beren artean ixillik gorde ta ausartu dute.

Ta orduan sortu zan iskanbilla bizi kontu aren inguru. Albistariaren artean ba da bat, "Spiegel" (Ispillua), izenekoa. Onek ezta bere jarduna, oso garbia. Bere seta, Eliza Katolikaren kontra ustu oi du maiz. Oraintxe urtebete inguru, Paulo VI'garrenaren aurka ere, alako lana argitatu zuan, Aita Santuak bere "Humanae vitae" gutuna zabaldu zuanean.

Norbaitek, bere izena ixilduta, "Spiegel" asterokora idatzi zuan, Munich'ko Gotzai Laguntzaileak nor zan agertuaz. Asteroko zitalak pozik artu zuan berria, ta bere onerako izango zala kontu ura arrotzeata eman zion aizea bere orrietan. Lenbizi Alemaniako eta gero Italia'n

jaso zuten seta aren ondorena. Mosku'ko Pravda'k ere aitzatu zuan oparo gertaera mingarria. Defregger au ta ori zan eta arez-gaizkilla ta ori egin zuan bere gerrateko egiñean eta nik dakit zenbat zikin bota zizkion arpegira Gotzai berriari. Italia'ko albistari komunistak ez-tan zeuden, kontu zaar ura arrotzen eta milixkatzen.

Beste sail batean, seriooki ari dira auzi ura garbitzen. Frankfurt'ko erri-salatzaileak, berrir zabaldu du auzi onen agerpena. Kontu artan, au erabaki bear zan: gizon-iltze arrunta ala sarrasketa (asesinato) kondenagarria izan zan gertaera ura? Sarrasketa izan bazan, Gotzai'k bere gaizkilla kartzelan ordaindu bear du; onelako egiñak ogei ta amar urte bete arte, zigorpean gelditzen baitira. Beste alde-tik, Italia'ko justiziak ezta barkakizunik alako sarrasketentzako. Abruzzos aldeko diputadu komunistak, salatu du zitalki gure gotzai ta onek Erroma'rako bidea itxia dauka, zigor ori garbitu arte.

Onela gauzak, Munich'ko Kardenalak bere laguntza bete eskeiki zion bere gotzai Laguntzaileari. Ta bere laguntza ori zabal eman zion, agirian Defregger'en alde itzegiñaz. Munich-Freising'o eliz-barrutiko apaiz-batzarrak ere, Defregger'en alde atera ziran.

Ainbeste erasoan azpian, Defregger, Babiera'ko Abat-Etxe batera joan da, bere barruko jake-billa. Andik, eskutiz bat idatzi du, Auzitegiaren erabakia ontzat emango duala, esanaz. Filetto'ko gertaerakin arek, bere bizia sarri mindu diola aitortzen du. Ez ori bakarrak. Bear bada, Italia'ko auzitegiatara azaldu ere egingo dala, bere egiñaren erantzuna aitortzera.

Aurki, bere erabakia jakinarazteko, albistari-zaleen aurrean bere argibidea emango du. Zer esan dezakegu, ilketa ari buruz? Orduko kapitana, zenbaiterainoko erantzupidea ote zuan ordu aretan? Elizak Ebanjelio-argitan aztertu bearko du anabasa au.

E. N.

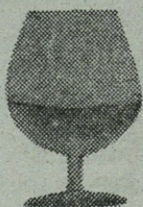
SOBERANO

Ai... ta alako
gizonentzat,
ala ere!



GONZALEZ BYASS

BAI, EDARI APARTAI



RASGO SHI

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN-EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Donosti'tik egunero:

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Ojiedo, Gijon, Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alcantar, Murcia, Cartagena, Granada, Almeria'ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Eustasio Amilibia, 13 ta 14 - DONOSTIA

Tefnoak.: 25.457 eta 26.987

GALDAKANO LAZKAO

URRUTIZKIN-ETXE BARRIA:

Orain illa batzuk esaten genduban, zelan asi barri ziran erri ontan urrutizkin-etxe barria egiten, aspaldiz biar-biarreko genduban berezko (automático) urrutizkina ipinteko, lenago aurkitzen zana gitxi zalako traman-kulu geiago jarteko. Eta esan da egin; erriko jai nagusietarako amaituta izango zala esan leuskuen da, ia amaiturik aurkitzen da, laster baten beren azkundi, inauguraziñoa ospatzeko eran.

Egintza ori izate edo errealeide biurtzeko, gure erriko Udalak emon leutsen orretarako, eskinitariko lurki zati bat, erriko ertxadon nagusiaren aldamenian, Urrutizkintza Alkarteari (Compañía Telefónica) bertan egin zeikian biar zana amaiturik ikusten dogun zorioneko etxe ori. Erria'ren onerako izango al'da.

ERIOZAK

Dagonilla'n 22'gn. eruan leuskun betiko gurartetik, Algutideunak, Gurmuzio (Erlaxeta) auzotegiko Basakina-barrena baserrian urte askoan bizi izan zan Larrea'tar Euloge, Altuna'tar Joseba'ren alarguna, irurogei ta zortzi urtedun zala.

Emakume zintza bera, langillea eta sendikideak eta urrekuak be mai-tatzen jakin ebana; orregaitik, auzokide guztien adixkidea. Jaun-Goikuak Donaki zabalian betiko artuko al'zaitu Euloge ezkon-arreba maitia.

Eztago esanbearrik, beren eriotzak saminduta itxi dauskula beren seme-alaba ta sendikide guztioi.

Bai-ta illa oren 25'gn. erail ziran berebillan datorzala, albua jota, ibai'raño jausiaz Arratia'ko Arantzazu inguruan, erriko seme ezagun-ezagunak izan diran mutil gazte Liona eta Bustinza'tar Sabin eta Uriarte eta Urruti-koetxea'tar Xabier. Euren batera erriko beste iru be oso zaurituak izan zira. Goyan Begoz bi adixde orreik eta, laguntzen dautsegue atsekabeen euren sendikide guztiai.

BASA-JAUN

AZKOITI TA ONDARRU

BIZKAIA

Ondarruko abizenei, apelliduei, ikustaldi bat egiteko beta eta arre-ta artu neban.

Orretarako, 1.550 tik 1.900 bitar-tez, parrokiako liburu guztiak azter-tu ta jaitza guztiak banan banan begiztu nebazan.

Ondarru itxas ertzean egon eta bere bizi itxasotik duala, bertako joan etorriak eta alkatzeak itxas-tar artekoak bear zirala esan zein-kean.

Baiña abizen edo apellidu ugari-en jatorria erri barrutik datorriko, eta ez Bizkaitik, Gipuzkoatik bai-ño. Azkoititik geyentsuen.

Zek sortu eta biztu ete eban bar-rukoen itxasertzerako gar ori?

Itxuraz, irabazpideak. Bear ba da garai aretan baserrietakoak bai-ño errezagoak izan zeinkezan itxa-sotakuak edo aukera abeagokuak.

Erdi aroko gerratetan arrastu pixkat agertzen da. Baiña ez luzea.

Mahometarren aurka Españiak erabili zitun gerratetan, Euskale-rriko ontzien laguntasuna be eska-tu izan zan. Eta kai edo portu guz-tietan egozen txalupen kontu-erra-zoia artu zan.

Orreala garai aretan Azkoitin bi-zi zan korrejidorearen aginduz, or-dezkari batzuk erriz erri joan zira-nean eta Debara eldu ta angoak ikusi, auxa irakurten da agiri za-arretan, Juan Sebastian Sorassu

txalupa jaubearen ontziei dagokio-nez. Sorassu au azkoitiar lez ager-tzen da. "...otra su hazabra está en Ondarroa para yr a Irlanda, la qual es de 40 toneladas y las otras dos que son menores".

Ondarrutik ebiltzan itxasontzi batzuen jaubea, gaur esaten dan lez txalupa jaube edo "armadorea" az-koitiarra izanik, esan lei arek eka-rriko ebazala bere erritarrak eta ortik sortuko zala azkoitiarrak on-darrutarrekin batzea.

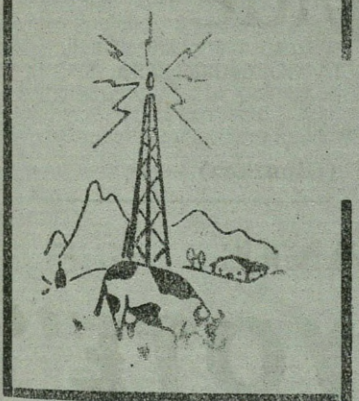
Baiña ala gertatu ba zenkian be, ez da azkoitiarren oiñarritzerik ikusten urte mordueta, gizaldi bat baiño geiagotan beintzat.

Ondarrun azkoitiar gurasoen se-me lez agertzen dan lenengo umea, Albissu abizenekoa da ta 1684 ur-tean. Ondoren, ia alkarren gainean dotoz Unanue (1.701), Lekuona (1.701), Alberdi (1.712), Aresti (1.719), Badiola (1.729), Urtiaga (1.732), Arrizabalaga (1.758), Ar-goitia (1.764), Lete (1.770), Az-piazu (1.777), Arambarri (1.779), Irueta 1.784 eta abar.

Beraz azkoitiarren etorrera XVIII garren gizaldian izan zan eta erraz-tu ona laga eben Ondarrun, erre-z-kero jatorri oneitako abizen ugari ezagutzen diralak. Agiri baterako, Badiola abizenekoa, 1729 urtetik 1.900 bitartean, 536 jayo ziran.

A. ZUBIKARAI

Baserriaren alde EUSKAL ETA ERDAL



Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
Ongarri ta abonosk
Belar Zuloak

Erosel edo berritzeko diru
aurraratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira Joan
etorriak.



1.896

1.969

GIPUZKOA'KO PROBINTZI - ERATETXEA

(Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa)

Zura diru baserretan gure
«PRESTAMEN SERBITZARITZA» (Servicio de Préstamos)
baila zaitze

Zure baserria erosteko edo obetzeko
Zure Arrantz-Ontzia erosteko edo obetzeko
Aberea —azienda— erosteko edo obetzeko
Batzeko frutuak obetzeko
Jakindean jarri zaitze Donostia'ko gure
12 afizinetan eta Probintziako 63 sukursaletan

ORAIN ERE ZURRUMURRUAK

Nik hala entzun dut. Beneditarrek egiten duten JAUNAREN DEIA, Li-turjikomisioak, beregantu nahi dua-la. Orain gutxi Torrealdai'k zionez, ez du inor askok ezagutzen aldizka-ri jator hori, baino ikusten denez ba-dira ezagutu eta garrantzia eman nahi diotenak ere.

Betikoa, batzuek berealdiko axo-la eta beste batzuek ezagutu ere ez.

Lazkaotarrok bai-ote dakigu zer dan ere?

Eta beste hau ez da zurrumurrua; egia-egia baizik: alegia, ez detela oporketarik hartu, astero edo gehi-enetan idatzi dutala, anhez leku pal-taz edo... argitaratu ez.

Ba-dakigu gauz asko gertatzen di-rala gu jabetu gabe, baina aspaldi hontan ba ziran gai bat baino gehi-ago, eta bi gertakizun baino uga-riago ere bai, eta osatzeko guk bil-du eta idatzi ere bai. Ikusten da-nez, ez dago guzia zuzendariaren esku ere, berak hala dio behintzat eta aurrera guziak agertuko omen dira.

Gu saiatuko gera hemengo be-riak aitatzen.

EÑAUT

NAPARROA

LEITZA

Inguru zaizkigu zeinbait leitzetar galderatuaz, ia «GURATZ» mutut al zan betiko, edo kukuaren antzera aldizkari diran beren ariketak. Oro-tzen dirala, Gurazko laño ta aintzi-garran azpitik esan giñuzen berrie-taz; eta eskatu digute zerbait idatzi dezagun «Zeruko Argia» ta «Prin-zipe Biana»n, ba aspaldi ontan ez da iñor oroitut Leitzaz.

Oar au entzunaz, emen gatoz, gu-re leitzarrak, zuen nai ori bete-tzera. Gai aunitz ta onak dauzkagu bilduta gure txagolan, lantegi begi-ko ontan. Gai onak esan degu, gure ustez, jakina, eta danari ala ez ba-litzokete iduri...! Ez degu ordea iñor miñean jo nai, ta poliki-poliki ibilli bearra dago. Beti egia esatea atsegin zaigu, baiño onek ematen di-tu eznaiak.

Gaurkoz beintzat, gai oietan go-xoena, kuttunena, begikoena nai de-gu idatzi: **Mikel Aingeruaren eto-rrera Leitzara.** iZer arratsalde zo-riotsua izan zan Jorraillaren len-biziko larunbatan! 7'ak aldean egin zun bere sarrera Aingeruak Iruña aldetik eta bidera atera zizkitzaun ostetalde aundiak, ezkill berrian do-ñu atsegiñak laguntzen ziela, ongi etorri bat ematera, Betiko antzera, gure Elizako Gurutze ederra eta Mi-kel Aingeruaren iduri begikoa elkar-tu ziran muin batean; bereala Ara-lar'ko Apaiz jaunak onetsi zitun gu-re soro, belardi ta mendiak, eska-tuaz Goiko Jaunari nekazarien lana alperrik ez dedin izan, eta gaizgabe-tuak landare ta arnariak, ekaitz eta izotzangandik, xagu ta bestelako pixti guztietatik. Erria ingurutuaz agurtza otoiztutzen zan bitarte, ibi-lli eder ontan, gure Apaiz ta agin-tari jaunak buru zirala, alderdi guz-tietara zabaidu ziran Mikel Deuna-ren bitartez, ziñezko eskariak. Eli-zan, aundia izan arren, etzan toki-rik an bildu ziranak lasatasun pix-ka batekin sartzeko. Zenbat gizo-nezko (au atsegingarria gaurko egu-netan) emazteki, gazte ta adin au-rreratuak, batezere ainbeste ama gazte beren aurtxo mardulak besoe-tan zaramazkitela, Mikel Aingerua-ren iduria muxukatzer. Iru laur-denetik ordu osora iraundu zun, Idu-ri au pauresteak. Denbora ontan etzan ixildu abestetik «Mikel-Mikel gurea zaitu Euskal Erria» eta beste era bereko gai jakina, ariñ-arik abestuak erri guztiangatik.

iUra oste saillan emana! iZer dezu Mikel Donea, ola biotzak be-roazteko? iNork ote du indarrik as-ki, ainbeste gizon-emakume, gazte ta aur astintzeko? iEzkill berrian doñu eder ori ote da gertakizun au gure begien aurrean jarri diguna? Dana on da Jaungoikoa Goreste-ko, bai bafia, Berari atsegiñena zaiona, erriaren siñismena agertu dana, Mi-kel Aingeruaren bitartez, batezere aurtxo txikiak, arkume antzeko ma-rraskakin pillaka aurkeztera Mikel Donearen oiñetara. Beste bat artio.

GURATZ

GIPUZKOA

ZUMAIA

LENBIZIKO KRITIKAK

Azaldu ondoren lendabiziko la-na orri auetan, prest etorri zaizki-gu irakurleak bere iritzia emate-ra. Eta jakina, nola oso "demokra-zi" zalea naizen, psik artu ere zu-maiar irakurleen iritzi irikiak. Zer-gaitik, nunai eta edozein garaitan entzuten degu "demokrazi" itz eder ori. iBaiña zenbait ostiko ar-tzen dituzu, gaixoa!... Izugarritzko askatasuna daukagu idazten degu-nok, garrantzi gabeko edo loratu-tako berriak emateko orduan. Bai-ña kontu gero gure erriko proble-maren berri kontu ematen degu-nian. Ez bada ondo iruditzen esan-dako itzak, laister deituak izango gera "rekifikazioa" eskatuaz. Bes-tela, juzioa difamazeatik... Ta one-la, jaunak, ez goa iñora.

Etorri bada berriz ere, lagun maiteak, zuen iritzia ematera. Bai len eta baita orain ere, nai gendu-ke lan au, danon artean egitea, al-danik ondo eta egokiena.

ZERUKO BIDEAN

Orain dala egun batzuek il da (G. B.), Urbieta eta Galdós, tar

BAZTAN

BESTAK

Uztaila eta Agorri'ko illabetean baditugu naiko besta, gazteria hor dabilen harris herri dibersioaren billa, orai hemen gero hor eta gero han, harat-hunetarik aisa eginik bazter guziak kurritzen dituztela.

Sanferminek eta Santioak igaro ziren eta orain berriki Sanlotzoak eta Amabirjinek ere ospatu ditugu eta Ziga, Oronoz, Amayur, Arrayotz, Zuga-rramurdi, Etxalar, Zubieta eta Aranaz'ko herrieke beren bestak eginak di-tuzte. Urtero bezala herri hoiek guztietan dantza eta soñu auserki izan dituzte eta gazteria beti bezala biotzak alai eta yostatzeo naikeriarekin bestak ederki igaro ditu.

Amabirjine egunean Zubieta'ko herrian bertsolari besta eder bat egin zuten, berehantan sei bertsolari aritu zirelarik. Uztapide, Lasarte, Lazkao-Txiki, Mattin, Azpillaga eta Lizaso izan ziren han kantatu zutenak eta beren bertsaldi ederrak gustagarriak eta denen gogokoak izandu ziren. Yende aunitz Zubieta'ko plazan. Amayur'en ere bertsolariak izan dituzte. Iruga-rran egunean igandearrekin herri hortan ari izanak dire Mattin eta Azpilla-ga eta bi koblari oken kantaldia ere denen gustokoa izan da. Amayur'en ere bildu zen yendea.

Oronoz'en «Ez dok amairu» deitutako kantari ta kitarra yoile Batasu-nak egin zuen bere saioa. Larunbatean eta arratseko amarretan Maristen Ikastetxe-ko frontoian ari izanak dire, Maria Lurdes Iriondo, Xabier Lete, Mikel Laboa eta bertze kantari gazte batzuk ere. Euskal-kanta berriak izan zuten erreliste eta entzuleek esku-zarta beroekin beren bozkarioa erakutsi zuten.

Urtero bazala Amayur eta Zugarramurdi'ko herrietan zikiro yateak egin dituzte eta bertzetan bezala yendea ederki panparrotu zen. Zugarramurdi'n yan omen zituzten bederatzi zikiro.

Lekauztarrek ere Sanbartolomeak ospatu dituzte eta urtero bezala naiko soñu ta dantza gazteria ederki yostatu delarik. Aipatu dezagun de-nen gaitetik San Bartolome egunean eginikako Meza Nausi ederra. Elizki-zun zoragarria lekautarrek egin zutena. Biba zuek.

Uste ginuen aurten «Baztandarren Biltzarrik» gabe gelditu beharrak ginela bainan atsegin aundiarekin erran dezakegu orai «Baztandarren Bil-tzarra» ospatuko dela. Buruilaren 7'an izanen da eta aurten ere aintzineko urte hoietan bezala, baztandarren bilgura horrek izanen du erreliste. Ama-bortz herriek elkaturik (Orai amabortz gara, Amayur'ko herria orai berriki Baztan'go egin baita) denak bat eginik ikusiko ditugu eta bertzetan bezala aurten ere izanen dugu Meza ederra den dena eskuarazkoa, gero karro-zen ibillaldia Elizondo'ko karriketan barna, gero plaza zaharrean mutil-dantzak eta eguerdian Bazkari aundia. Aurten bertze ikusgarri polit bat ere egin beharra dute. Miarriz'ko «OLDARRA» Batasuneko dantzari ta kantari fa-matuak ari beharrak dire euskal-dantza paragabeak erakutsiko dizkigu-tela. Ikusgarri hau plaza zaharrean izanen da eta arratseko ortzi terdian. Mila kolorezko argiak gure plaza apainduko dute zeruko ortziadarraren pare.

Orai gauzak gerta daitzila guk nai bezala eta geroak erranen.

M. IZETA

ERA - BERRITZEKO

Oraingoazko aldaketa Vergara kalera

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Vergara, 11 - Urrut.º 17751 - Etxekoa: 22700 - DONOSTIA

A N D O A I N E R R E N D E R I ZUMARRAGA

Geienak jakingo dezutenez, RIKARDO ARREGI, Pedro ta Benita ren seme zarrena il zitzaigun. Makifiatxo lantxo azaldu dira «Zeruko Argia» n ori bera jarriaz.

Zer esango det nik edo zer ipiñiko det, emen, besteak esan ez dutenik? Gaur gaurkoz, nik baño obeto ezagutuko zutenak, izatez alegia, izango dira. Emendik joan baño lenago, azken amabost aldian, bi aldiz gutxienez urbildu zitzaizkan nere lantokira, alkarrekin zerbait egin-go al-gendun edo. Ezetzkoa ezin esan: bañan ortan geldi gera. Goiko Jaunaren ondotik lagunduko al digu, noski, gure asmoetan aurrera jarraitzen. Beraren azken-gogoari agindutakoa nolabait osatzeko beartua arkitzen naiz eta bizi naizen bitartean orrela bearko du izan.

Bere gurasoak ezkon-berri zira-nean, nere besoetan bein baño gaie-agotan ibillitako aurrera eta gategoa izan-arren, ba nion alakoxe begirapena, euskal gaietan. BAÑAN gure gaitetik ba dago Jaun bat eta bere deiari makurtzera beartuak gauden ezkeror, dedilla bere borondate.

Rikardo'ren il-gogoangarriak dakarkina esango det nik ere.

«HILTZEKO JAI O ZAN ETA BIZITZEKO HIL DA». Ala bedi.

Eta goazen aurrera gure asmoetan.

Aspaldi ontan ixil-aldia izan degu. Au dalako edo bestea dalako ixilik egon gera. Bañan berriz ere lengo ariarekin josi bearko degu. Orratza, esku edo beatz artean daukagu eta aia berriz nun-naitek sortzen da: Andoaindarrak ez-gerala iztunak diote, bañan nere ondora mintzatzen dakienak azaltzen dira. Andoain'go bizilagunak eztaude lo. Eta lo eztaudelako dijoaz emen erriko marrrakak.

SORABILLA

Alderri edo barrio ontan iturri bat eskatzen dute. Len, oraindik-orain ba zan, eta nolabait, iturri artan zetorren uda izkutatu egin da. Alderri ura polit dalako edo, arrotz asko etortzen dira; askotan ikaste-etxetako aurrak ere bai. Udik etzotako nai-ta-nai-ez edan gura edo tabernara jo bear izaten dute. Eta ori etzait

ondo iruditzen, gero ere edangurako bidea ikasiko baitute. Zer egin bada, arrotz eta arrotz ez tiraden egarriak asetzeko? ITURRIA ipiñi.

Asko ez tala an izan emen zan erri-etxeko agintari nagusia. Ango baztar, pilo-toki eta beste zerbaitzuk ikustera joana. Zerbait egiteko edo ontzeko asmoetan dabil nunbait; ao itxian ez omen da eulirik sartzen eta orrengatik mintzatu bearrean gaude. Bañan beti ezin bearko ditugu tokitan tokitako erru edo akatsak; bein edo bein ere idatzi bearko ditugu toki oetako berri edo ikuskizun onak. Eta ala da. SORABILLA'n erdi erdian, enparantz erdian alegia, lorategi borobil polit bat badago. Erri-etxeak zaindu azten du; bai zaindu ere! Bañan Zinkunegi'ri esker. Ordaintzen diotenarekin, gizon onen gogoia izan ezian, loretegi ori barrabas belarrak jango luke. Bañan polit asko dago. Ezta, dana, oker ta erru! Ori dagoen antzera bear lukete egon beste inguruak ere. Iturri-urutzikin pillota-toki eta enparantza (zarra alegia). Ia, datozen jaletarako zertxobait egiten saiatzen diran. Argik ere geiago bear lirakela, diote. Eta nik ala uste. Ekin bada Sorabilla'tarrak eta eskerrak biali erriko-etxeari. Batz ere, loretoki polit ori, polit dago-lako.

Urte askoetan orrela. Beste bat arte.

BINGEN

LEZO

BERRI LABURRA

Lezo'ko jaietako txapelketa bat moldatu da.

Lendabiziko EUSKO-ABESTI berrien txapelketa deritzona. Txapelketaren berri jakiteko eta izenak emateko, azaldu zuzenbide onetara: CARNICERIA PATXI LARREA, edo bestela deitu numeru onetara 54-8-52.

Txapelketa urengo illaren 14'an izango da, arratsaldeko sei etan. Egun bat lenagotik itxiko da izenak emateko aukera. Amabost urtetik gora dituztenen GIPUZKOARRENTZAKO.

J. M. EGIBAR

Muebles Inchausti

Lasarte'n dagon etxe on baten eskeintzen dizu ostatu, an dauden gauza zoragarriak bixitatzera prestatu. Apain, dotorez, berdiñik ezta: iñola ezin pusketu. MUEBLE bearrez baldin baren INTXAUSTI'NEAN eskatu.

Estación, 19

Urrutizkiña: 97580

LASARTE

Tomás Eizmendi'ren Jatetxea

Zumai erritrik metro gutxira, ibal ortean par-irriz, etxe polit bat zure zal dago euskal kutsu zoragarritz. Arrai, barazki, aragi oder; nai dan aukera janariz, jatetxe au bein probatzen duna lalster azaltzen da berriz.

RESTAURANTE TOMAS EIZMENDI

Curva de «Chiqui-erdi»

Tel. 86-13-90

ZUMAYA

XENPELAR URTEA

Madalen-aurreko igande arratsalde batean, adinean sartutako gizon ja-tor baten bixita izan genun. Eta Xenpelar'etzaz izketan asi zitzaigun eta baita bere bertsoak kantatzen ere. Gogoan ondoen zitunak, «Azken juizio-ko egunari» ipiñi takoak ziran. Ba-zirudin egun orri beldur diola edo... bai-nan ez det uste; jaun orrek beldur ba-dio, guk zer esango degu?

Ondoren, orrela jarraitu zun bere jardunean:

—Animak salbatzeko sermoi askok baño on geio egindakoak dira ber-tso oiek...

—Izan zan beste gizon bat —erantzun genion— Euskal Erria'ren zorio-nerako sortua, berak bakarrik —nere ustez— pralle guztiak baño euskal-dun geio zeruratu dituna.

—Ni, errederiarra ez izan arren, Xenpelar-zale purrukata nauzu.

—Etzera bakarria.

—Ta Xenpelar'en bertso denak, kantatuak, ontzutea gustatuko litzai-dake.

—Baita guri ere, baina nola?

—Ara —jarraitu zun— ez al dituzte errian bi edo iru abeslari, Xen-pelar-zaleak, bertso oiek kantatuko lituztekenak eta magnetofonoaz artu?

—Abeslari onak eta Xenpelar-zaleak ez zaizkigu falta, eta gero?

—Gero? Bada, «Radio Popular» edo beste irratia batetik sailka eman, asteen bitan edo bertso oiek.

—Radio Popular, esan dezu? Euskera gutxi entzuten degu ortik...

—Ba-dakizu orain zuzendari euskalduna jarri dutela eta agian...

—Zure idea oso ona arkitzen degu eta Xenpelar'en ohorez lanean ari dan batzordeari adieraziko diogu.

Bukatu genun gure solasaldia, baina ez zan joan beste bi bertso abek kantatu gabe:

Guizyok gera pekatariak
desioz edo obretan:
tentaziyaak guretzat dira,
ez da dudarik orretan;
gorputz argala erortzen bada
bere kutizi txarretan,
gero anima entregatzen du
etsayen atzaparretan.

Infernua da kalabozo bat
mortal ikaragarriya;
an sartzen danak ikasiko du
tormentu orren berria;
Luzifer dago ango errege
ezpatarekin jarriya,
aren mendean egon bearra
animak daukan larriya.

Agur egiñaz aldegin zunean, gu ere zerbait larrituak eta oldozkor utzi giñun.

JAYOTZAK

—Juan Susperregi'ren emazte, Maria Irazusta'k mutiko bat izan du eta Joxe Martin izenez kristautu dute. ¡Zorionak!

—Jose Garin'en emazte, Pilar Mendizabal'ek ere mutiko bat, lenen-go. ¡Zorionak!

EZKONTZAK

—Aita Kaputxinoen eliz ederrean, Fatima'ko Ama'ren Parrokian elkar-tu dira, gure adiskide on diran, Mikel Ugalde ta Pilartxo Olaskoaga.

Mikel, «Z. ARGIA»'ren irakurle artean ezaguna da, bere idazlanak bein-tzat. Entzeslari bezela ere, bai bera ta bai bere emazte, Pilartxo, ezagunak dira, «Ereintza» taldean lan ugari egiñak bai dira. ¡Zoriontsu izan!

—Orobat, eliz berean, illunabarrez, beste bi gazte ezagunen ezkontza izan degu. Errederi'ko Ikastola'ko bi irakasle elkartu dira, Anton Mendi-zabal, donostiarra, eta Arantza Idiazabal. ¡Zoriontsu izatea opa dizutegu!

ANARBE

BEASAIN

ENAUT-I

Ez! Ez zan inprentako erru bat! ZERUKO ARGIA-ren 336-garren alean, nik idatzitakoa argitaratu zan. Izan ere, nik hura idatzi nua-nean Uztaila-ren azkenean argitzen ginan. Bolara haretan, Udaletxeak adierazi berriak zituan, aurtengo udarako huraren orduak. Bolara ha-retan, Udaletxeak adierazi berriak zituan, aurtengo udarako huraren orduak. Nik, ain zuzen ere, ordu ho-riek argitaratzea besterik ez nuan egin. Denborak esan digu, ordu ho-riek ez dirala bete ahal izan. Batz beste, goizean, zazpirak ezotz, zor-tzirak ere, heltzen dira ematerako eta ordubataren ordez, amabietan edo lehenago moztu ohi dute. Arra-tsaldean ostera berdintsu. Orduer-diren bateko atzeramena ematean eta aurreramena moztean. Honela ikusi dezakegu, uste baino arazo handiagoa gertatzen dala huraren hau. Jartzen diran orduak ere, ezin izan bai dira errespetatu!

BIDELUZE-KO FESTAK

J. M. Arana kaleari deitzen dio-gu Bideluze. Eta bertan bizi dan jen-

dea, beste kaleetan bizi geranok baino ausartagoa dala esan gene-zake, festak antolatzeke danean beintzat. Eurak bakarrik antolatzen bai dituzte beren kaleko festak. Ga-raia ere aukerakoa. Inguruko her-rietan festarik ez izateak, asko la-guntzen die. Aurten ere lerro hauek argia ikusterako, Bideluze-n alai ibi-liko jendea. Agorrila-ren azkenengo igandeak. (aurten hilak 28) berpiz-tuko du Beasain-ek udan galdutako giroa. Herriko eta arrotzak, ongi ar-tuko gaituzte Arana kalean. Nik he-mendik, ahal duzuten ongien igaro-tzea opa dizutet guztiori.

MURUMENDI

BAR RESTAURANTE

“Uztapide”

JAN DA EDAN BETE ARTE TA GOZATUKO ZERA

Sagrado Corazón, 5

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

BAR RESTAURANTE

“EL COYOTE”

EZ TIRORIK, EZ ZAMORRORIK; BA DA EMEN EDARI BIZIRIK

Plaza España, 1 — Urrutizkiñak: 831095 ta 831180

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

“ELIZ-ONDO” Zine-aretoa

AGURRIK BEROENA ZINE ONTAKO IKUSLEOI TA JAIRIK ATSEGINENAK IGARO

Iglesia, 1

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

“APOLO” ZOZKETA NAGUSIA

70.000 PEZETA SARITAN, ETA ZURE EROSKETA...

UTSEAN!!

Zozketa eta Eskribau aurrean.

Abuztuaren 15'garrenean

Entzun probintzikuok! Montaketa eta zure etxera eramatea eztegu kobratzen.

Erosi zure erredizak ORAIN...

Amuebladora COMERCIAL HISPANIA

Moraza 3 ta 14'an - DONOSTIA'N

San Marcial, 12'an - IRUN'EN

ERREDIZA ERAKUSTEGI NAGUSIA

IGANDE TA JAI - EGUNETAN 5-etatik 7-retara irikia, Moraza, 3'an

D O N O S T I A

— Z E S T U A —

ZESTUA TA BERE AUZOAK

Araba'ko euskaldun bakarren omenez artu det «auzo» itza. Erderazko «Barrio» adierazteko erabil-tzen bai dute.

«Erria ta auzoak» gai au aztertze-rakoan ez da errez itzak neustzen. Zallago oraindik amaika urtez auzo-giroan bizi izan danean.

Baña, dana dala, gai au astintze-ko eskatu didate. Ta ain zuzen «Er-ria ta Auzoekin» kezkatu dabil-tzan Zestua'ko kaleko nere lagun batzuk.

Zestuak auzo asko ditu. Ez dakit guziekin gogoratuko naizenik ere: Aizarna, Arrua, Bedua, Endoya, La-sao, Ibañarrieta, Iraeta, Txiriboga. 1.450'en ixilka-mixilka egindako tra-tuz Oikina ta Aizarnazabal ere Zes-tua'koak izan ziran, berriro Zuma-ya'k bereganatu arte.

Baña gaur ditun Auzoetan norta-sunik geiena dutenak, Aizarna ta Arrua diranik ezin ukatu. Erri-itxura aundiena dutenak, elizaz ere beren buruen jabe bai dira.

Ta bi auetan Aizarna'k izan du Zestua'ko kondairan garrantzirik na-barmenena. Arrua 1852'ño Beba'ko auzo izan bai zan.

Oizarna gañera gaurko Zestua'ren ama izan zan garai batean. Aizarna izan zan Erri. Zestua, Aizarnarrak sortutako auzo bat besterik etzan.

Begira zer dion Aizarnarrak orta-rako Kastilla'ko errege Juan lenen-goari egindako eskabidearen erant-zunak: «Aizarna deritzayon Santa Maria eliztiko seme garbi ta giza-onai mesede ta on egiteagatik ta izentatu ditugun seme garbi ta gi-za-onak eskabidea biraldu zigutela-ko... Orregatik ematen diegu baime-na esan degun lurrean Aizarna deri-tzayon Santa Maria-ko eliztian uri bat bete ta ugaritu dezaten beren iritziko tokirik onenean... ta uri onek izan dezala izentzat SANTA CRUZ DE CESTONA... Segobia uri-ko kortietan emana, milla laureum ta ogeita bat garren eraste ta urte-ko buruillaren amabostean».

Burruka gogorren ondoren, berri-ro Zestua'tik askatua izan zan Ai-zarna. 1821'tik 1823'ño bere burua-ren jabe izan zan oster. Erriko Etxea ere Aizarna'n egiten asi zi-ran, baño Zestuarra irabazi zuten auzia.

Burrukarik gogorrenak, beraz, Ai-zarnarrak eta Zestuarra izan dituz-te. Oraindik ere ba-dute alkarren-tzat alako eziñeraman apur bat. Lengo auzi zarrak utzitako miñak, gizaldirik gizaldi iraun dutela di-rudi.

Giro ontan noa aztertzeraz azkene-ko urte auetako erri-gizonen jokabi-deak. Baditeke, beraz, gogortxo mintzatzea. Ala balitz, barkatu.

Gutxi begiratuak eta zaituak izan dirala uste det Auzo auk. Auzoa beti baztarra da. Ta baztarra beti

baztatu oi da. Baztarra txukuntzea beti azkenerako utzi oi baida.

Nola-alako argiak euki izan ditu-gu. «Iberduero» sartu zan garaiean Zestua'ko kale-muñoi bakarrik be-giratu zitzaion. Auzoak len bezela-xe gelditu ziran.

Urik gabe berealaxe gelditu oi gera legorte pixka batek jotzen ba-gaitu. Urtea joan eta urtea etorri, urik ezaren pesta ezagutu det uda-raldian.

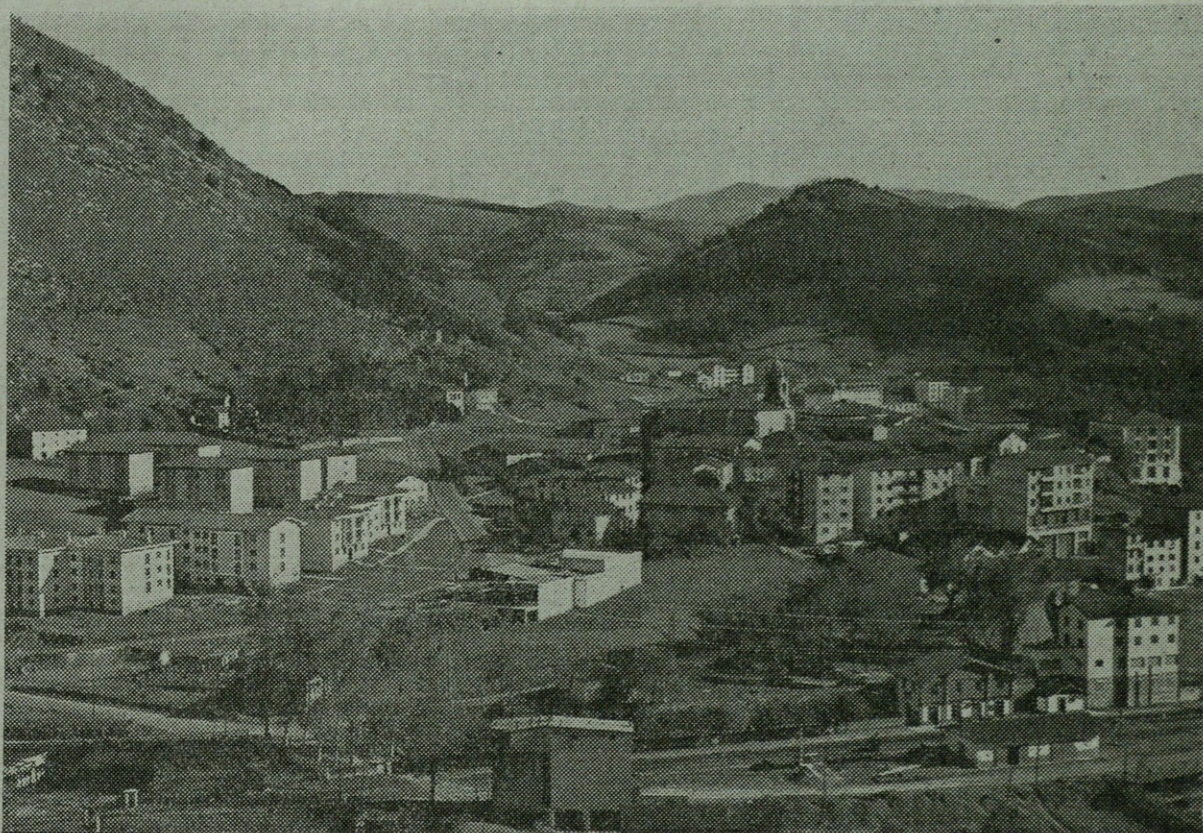
Iraeta ta Santa Engrazia ballarak sasi-eskola batzuekin bakarrik egon dira igaz arte. Ta erri-eskolei ere laguntza gutxi eskeñi izan zaie.

Urola'ko zokoan edo mendi artean bizi geralako urrutikuskiñak ez du-te «Sollube» artzen. Aizarnarrei bat ere begiratu gabe ipiñi zan urrut-ikuskiñaren ixpillua. 300 edo 500 edo 700 metrora joan bear degu «Sollube» artzera.

Baña aitortu dezadan, Auzoetan bizi geranok ere ez gerala bat ere alegindu burrukan. Beti besteak egi-tekotan utzi izan ditugu. Marmar pixka bat egin eta kito.

Ta aitortu dezadan giro au alda-tzen ari dala. Argi ta ur-kontuak zu-zendu nairik dabilta. Alkate ber-riak joan-etorri asko egiten du. Ara-zo au gogoz eta benetan artu dula dirudi.

Erakusketa gora-beraetako ere al-kartasun berri bat sortu nairik ari dira.



Erria osoro artu nai duten gizo-nak ugaritzen dijoaz. Alkarren ar-teko burruka ta eziñeramanak itzal-tzen. Artu-emanak geitzen.

Baña bai erri aldetik eta bai eliz aldetik, alkartzen lan aundia dauka-gu oraindik. Buruz eta biotzez oso

alkartuak gaude iru parrokieta-ko apaizok, baño etorkizunari begira oso pauso gutxi eman ditugu orain-dik parroki-esiak auzten.

Auzo-aize ta parroki esiturak alde batera utzi-ta, alkartasun berri eta beroan lan egin bearrean gaude.

Nekazaritza, langilledia, erria, ira-kaskintza, eliza eta abar aurrera atera nai dituzten indar guziak bat egin bear dute. Onela Zestua ta be-re Auzoak ezberdintasunean apañi eta nortasunean jator izango dira.

M. ATXAGA

“Eusebio Elortza”

M E R T Z E R I A

Urrutizkiña: 831139 — Natividad, 7

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

Gaztañaga Anaiak

E T X E G I N T Z A

Gurutz - Done kalea, 9

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

"DANONA"

ETXEGINTZARAKO KOOPERATIBA

Avenida Generalísimo, s/n.

Z E S T U A (GEZALAGA) — (Gipuzkoa)

«Elorza»

JANARI TA EDARI

Natividad, 7 — Urrutizkiña: 831138

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

Burni iragazia urtzeko lantegiak.

Makiña astunetan berezia.

16.000 kiloko piezak ere atera ditzakegu.

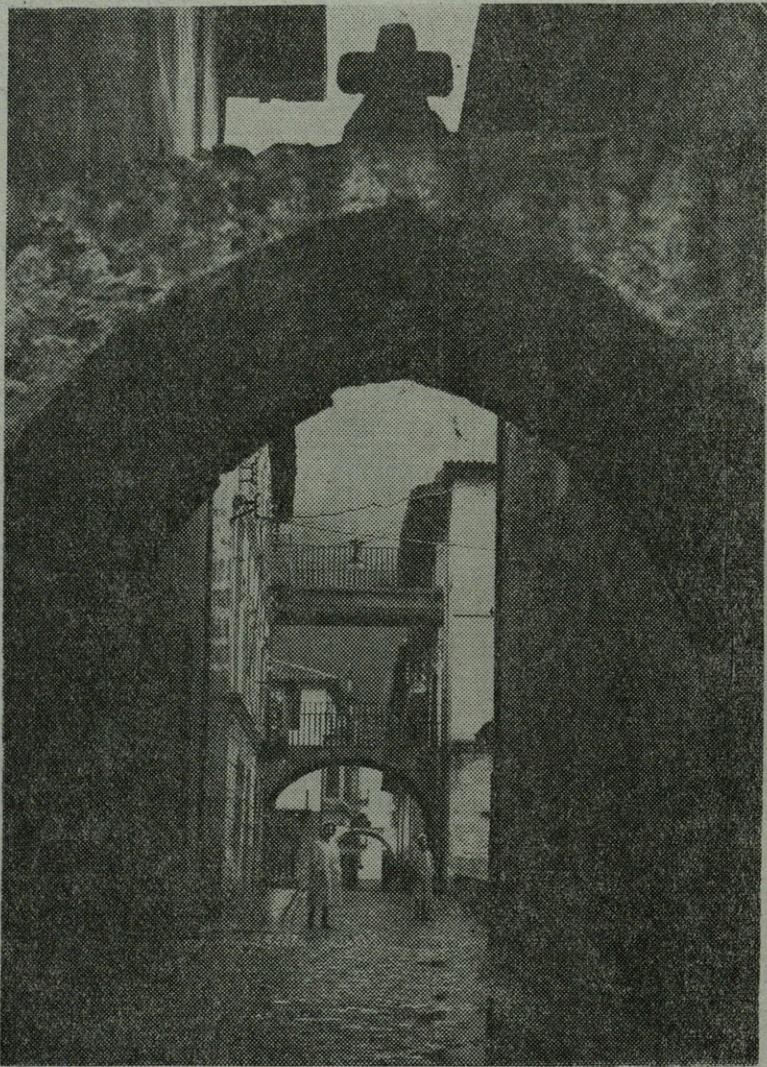
SORAZU TA LAGUNEN BURNI-URTZEKO LANTEGIAK

IDI-AZPIA INDUSTRI-AUZOA

Urrutizkiñak: { Etxekoa: 831037
Lantegikoa: 831119

ZESTUA-Gipuzkoa

Z E S T U A



FIESTAK!

Zenbat egun gogoangarri ekartzen dizkiguten
erriko jai nagusiak.
Igaro diran festen unerik onenak izketan ditugu aipatzen,
jartzen geranean alkarren arten.
Beste garaietara gera aldatzen
eta gure biotzak dira samintzen.
Galdera bat bait-zait etortzen.
Erriko semeak malla batean ote dituzte ospatzen?
Gaur begien aurrean ditugun arazo ta ezbeharrik ikusirik
nork du jolasteko gogorik,
baldin ba du zentzunik?
Udara barrutiko festetan, gaztedia osaturik dago oraingo dantzarekin
ritmo berriarekin.
Bañan ez dago konforme onekin...
Egon eziña agertzen du,
zerbait nai du.
Besaulki patxarazkoa arkitu eziña du.
Egoera onetan zer egingo du?
Agertzen ez dagola konforme bere izatearekin.
Era onetan zer gozamen izango du erri-jai nagusiekin?
Gurasoak zer-nondik jokatu ez dakitela,
Seme-alabak, gizalditik gizaldira datozkigun oiturretan nai ditugu ikusi
[ornituak, jabeak.

Ez da eziñekorik,
bañan ez gaude antolaturik.
Era onetan jarraiturik,
Or non aurkitzen geran, bai bait-gaude gure gorputzak mindurik,
gure erri-jaiak ezin gozaturik.
Burua tente, kanpora bularrak,
Yainkoaren seme dirala diotenak
izango dituzte beren ustez eskubideak
ospatzeko Zestuar denoren Amabirjiñak.
Bañan, kiai! denorenak diodanez, erritar, bai errian eta ontaz edo artaz,
erbestean bizi, bañan kabiarekin gogoratuaz, zuen guraso zarren jaiotzetxe-
ra etortzen zeratenoi, atsegin osoz ospatu ditzazutela erri-jai nagusiak,
opa dizute.

EUSKO

Etxaide'tar Joseba Andoni

«LENTX» MARKAKO TELEBISTEN ZABALTZAILLEA ZESTUA'N
ETA INGURUETAN

Joseba Deunaren kalea, 9-2-an

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

“Larrañaga”

MERTZERI TA OIALAK

San José, 8 — Urrutizkiña: 831103

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

GAIXTAKERIZKO PENTSAKIZUNAK

UROLA'KO «IKASKETA - ALKARTAS UNAREN» GALDEKIZUNA DALA - TA

Urola'ko «Ikasketa-Alkartasunak» bere alkarte-lagu-
nen artean zabaldu zuen GALDEKIZUNAK zortzi atal be-
rezi auek ditu: Alkartasunaren sorrera; bere elburuak;
bere lenbiziko urtea; ikasketaren erabidea Urola'n; Al-
kartasuna eta Ikasketa-mailak; Urola'ko Ikastetxeak;
eskola eta jatorrizko izkuntza; diru-alderdia.

Lenbiziko iru atalei eman zaien erantzuna astindu
nai genduke emen jolas-giroan eta alaikiro.

ALKARTASUNAREN SORRERA

Etxe-giroan gagoz. «Aurtxoa» (Alkartasuna, alegia)
bere gurasoek asko maite dute, noski, beren poz eta
minen artean; baina guraso edo sortzailekin batera, ba-
diteke etxean arkitzea ezkon-senide edo arreba-politi-
karen bat, GALDEKIZUNA bost ajola zaien oietakoa.

GALDEKIZUNA? Zabaldua... erantzun diotena...
erantzun ez diotena... betaurrekoak alderantziz jantzi-
ta begiratu diotena... margo ez-berdinez ikusi dutena...
eta modu askotako jendeek (eta zergatik danak ber-
din?) beren erara artu dutena.

Oinez asi zan aurtxoa; baina orra nun bere sor-
tzaileek aztertu nai izan duten aurtxoaren sorrera! Eta,
sorkari txikiaren amak jana erosteko dirua nundik atera
duen aztertu gabeko eta jakin gabeko onik ez dute
izan sortzaile ausartek.

Urola-Ballarako sendian (zerbait esan bear da!) aur
bat ekartzea bururatu zitzaizen batzuei. Eta orra or
eunetik larogeik (80%) baietz esan; eta eunetik iruk
(3%) ezetz; gainerakoak mutu gelditu ziran, ez dakigu
zergatik.

Askok, (80%) aur berriaren bearra ikusten omen
zuten; baina ba-ziran «ez eta ez» deadar egiten zute-
nak (8%). Gainerakoak? Bost ajola zitzaizen! Burua iza-
ra-pean gordeta, «zer egingo dugu?»... «betor eta iku-
siko dugu zer azaltzen dan».

Aur ori ekartzeko lanik geiena egin zutenak —nola
ez?— gurasoak izan ziran. Eta urrena apaizkiak (ezkon-
ge ta mutil-zar omen dira gero!), ondoren Ayuntamen-
tuak, lantegi-nagusiak, langileak eta erlijiosoen etxeak.

Nekazariak gutxiengo saiatu ziran; beste ikaste-
txeek, estaduko ikastetxeek, berriz, etzuten ulertu zer-
tarako bear zan aurtxo berririk.

ALKARTASUNAREN ELBURUAK

Eta aurtxo ori zertarako?
Or asi zitzaizkigun guraso bildurge ta trebeak dea-
darka: erakustea eta eskola ematea, gauza aundia dala
noski; jakintza zabaldu eta indartu egin bear dala...
Eta aurtxo berriak kenduko dituela Urola-ballarako ez-
berdintasunak. Lotsagabea alena! Kontuak eskatuko
dizkigula, gainera, ondo erakusten dan ala ez, zer-no-

lako erakurleak, e. a. (Ume muktzuaren ausardial).

Geiago oraindik: apaizkiak, mojak eta gurasoak al-
karrekin pake-pakean alkar-ekintzan jarrio dituela...
(Ori miraria ez baldin bada...!). Eta ume xixtrin orrek
(Alkartasunak, alegia) txanpon eta «paga» asko ate-
rako dizkiela osaba aberatsei: bai estaduko erakun-
deei, bai kooperatibei; baita Ayuntamentuetako kutxa
uts eta diru-gabeetatik ere aterako dituela txanponak.

Arritzekoa, baina baita Lantegietako pilla aundietatik
ere: Azkenik, eta arrigarriena! naiko txanponik
aterako duela tripa-aundi lertzeko zorian dauden Au-
rrezki-Kutxa eta Diru-etxeetatik ere. Eta DANA, IKAS-
KETARI LAGUNTZEKO!

LENBIZIKO URTEA: ALDE ONAK ETA TXARRAK

Bete zuen urtea. eta ortzik ez zitzaion atera. Gosea
galanta, bapo jango bai, baina naikorik ez jateko. Umea-
ri buruz, gurasoek, sortzaileek etzekiten zer esan; bi-
tartearen, senideek eta lengusuek eta osabek eta izebek
eta aiton-amonek, zer etzizutzen esan!

—ba-ditu alderdi onurakor eta onak Urola'ko se-
metxoak; senditarrak eta aideak alkarrengana bildu
ditu eta... «berdintzaile» da.

—menditarrak erri-aldera jexi-erazi ditu eta pixka-
bat argitu-erazi (bai, zera, len lakari-babarruna erre-
lean saltzen bazuten bezela!).

—buruz atzeratutako gaxteekin ere oroitu da....

—zera, etxe guztietan gornia edo txarranpina be-
zala sartu du: oraindik olako eskola-pestarik!.

Baina, baina...

—txikia da, ez-jakina, esnatu-gabea eta... errena.

—erderaz ederkir itzekiten du, baina euskeraz, tol,
ez du tutik egiten, Euskera «monumento nacional»
izan arren.

—batzuk aberats eta besteak beartsu... eta olako-
rik ez omen du ikusi nai.

—guzti-guztiei diru-laguntza eskatu bearko die, ira-
kasleei laguntzeko eta ikastetxetan jatokiak antolatze-
ko, oinbeste joan-etorritan zorabiatu ez ditezen nexka-
mutikoak...

Oinbeste eztabaiden artean, orratik!, iritzi batera
bildu zan sendi osoa: Urola-labarreko danak saiatu ez-
kero... Ayuntamentuak ere alkartu ezker... indartsu
eta sendo aziko litzakela «Ikasketa-Alkartasuna» deri-
tzaion umetxo; eta orrela ez lukela buruko minik
izango, ezta auleririk ere.

Kontuak kontu, ez al da pozik txalotzekoa bi urte
aundi bete dituen mutiko mardula?

«Batzar nagusiko
erri ordezkariak».

HOTEL “ASUNCION”

Paseo San Juan — Urrutizkiña: 831156

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

“ALKORTA” OPILDEGIA-BAR

Sagrado Corazón, 7 — Urrutizkiña: 831195

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

HOTEL RESTAURANTE ESTACION

Urrutizkiñak: 831039 ta 831097

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

“ONENAK” ERREDIZAK

NOLANAIKO ERREDIZAK, ERREZTASUN AUNDIEKIN
EROSTEKOAK

S. José, 14

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

NIKOLAS MENDIA

MAKINADUN AROZTEGIA

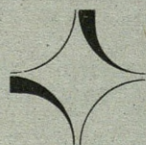
ESKU - LANETAN BEREKIZOKIA



Iglesia, 7 — Urrutizkiña: 831166

Z E S T U A (Gipuzkoa)

“Amets” ERREDIZAK



Jose Deunaren biltokia, 1.º

Z E S T U A — (Gipuzkoa)

Z E S T U A

Zestuako jaun aundizkiak

Gure erriko antziñako biztanleak «Enekosaustegi» ariztpean egiten zituzten beren batzarrak. Zugasti ortan artu zituzten noski erabaki asko ta asko.

An, XIV gizaldian bildu ziran Bedua-ko Miguel Otxoarekin, burni-artu-eman zebiltzen istillu gain: baita ere leku artan burni-lantegietarako bear ziran zugaitzak izendatzen ziran... Ta baita ere ariztpe ortan erabaki zuten XVII-garren gizaldean ERRI-ETXE eder bat egitea: etxe egoki bat, euri denboran beren batzarrak egin zezaten: baita ere paper ta guda-armak ondo gordetik eukitziarren. Ta orrela jaso zuten gaur ikusten degun Erri-Etxea enparantzako lur batzuk erosiaz ixkin egokiena uzte zuten lekuan. Etxe onen arkupean batutzen ziran lenengoz, bañan beriala gela eder bat antolatutuzten: ez bai zan erritarrentzat bakarrik: Probinziko Juntak ere Zestuan egiten ziran eta Batzar ospetsu abentzat gaur ikusten diran exer-leku berezi, Zillarrezko Gurutze, tintero, txintzarri ta beste tresna politak gordetzen dira. Gure Agintariak beti izan dute antxiñako gauzak gordetzeko zaletasun txalagarria: Paper-zarrak ere, ainbeste gizaldeko kondaira erakusten digutenak, oso egoki daude gela berezian antolatuta.

Gela aundi ortan ikusten ditugu Zestuar gizon ospatsuen margazkiak. Nor dira? Ara emen:

JUAN BELTRAN DE IRAETA

Zestuatik Zumaia goazela, tar-tean dago Iraetako ballera: leku ortan jasotzen zan Iraeta sendiko Jauregia: bere ondoan burnilantegi sonatua: zenbat eta zenbat tresna irtenik dira lantegi ortan: azkenik ere aurreko gizaldean egiñak ziran ontzi bereziak Amerikara bialtzeko Almaden-go merkurioa... Enrike Erregeak agindu zuan Jauregia txikitzea, beren Jaunak Gipuzkoako anai-arteko gudetan gogor ibilliak bai ziran. Badakigu Andaluzira bialu zuala Ortuño de Iraeta deritzaio-na: Erri-etxean ikusten degun JUAN BELTRAN DE IRAETA, Jauregi ontako lenengo Jauna izana zan: Aizarnako Elizean zuan orduan sendi onek bereziko obia: oraindik ere an agiri da Aldare Nagusiaren ezkerretan: Eliz ontako «diezmoak» ere berak jasoten zituan: jaun aundizkia zan noski alderdi abetan. Bere alaba Santxa, Loyola Etxe aundira ezkondua zan: geroxoago dator izendatu degun Ortuño, Akerza-ko Maria'rekin ezkondua. Aben alaba Katalin, azkoitiar Diego Irarragarekin ezkondu zan: abek jaso zuten Iraetako Eliza: Diego au Almirantea zan. Jauregi ontatik datoz Granada de Ega izendutako Dukeak.

MIGUEL OCHOA DE BEDUA

Urola ibaiaren urak Zumaia aldean nastutzen dira Kantabriko itxasoa-ekin. An gertu ikusten degu Bedua'ko Jauregi ederra Zestuako lurrean: etxe au zan XIV gizaldian Urola ertzeko burni-olak bear zuten Bizkaiko «vena» txalagenetan etortzen zan portu ta lonja: portu ortan erabakitzen zan ola bakoitzak bear zuana ta an banakatzen zan.

Etxe ontako aurrenekoak ziran Otxoa Martinez de Bedua, Iraetako Maria Lopez'ekin ezkondua: aben seme Otxoa de Bedua-Iraeta, Bizkaiko Garraza'tar Millianakin ezkondua: abek dira Bedua'ko Etxaguntza edo Mayorazgoa sortu zutenak 1460'urtean. Geroxoago dator gure MIGUEL OCHOA DE BEDUA, Zestuako Alkate izana eta alderdiko abeko gudariekien Beobira joan zana prantzesen aurka. Jaun onekin egiña zan «Enekosaustegi» ariztpean batzar sonatu bat: Zestuar danak an bildu ziran burni-ola ta Bedua portu ta lonja'ren gain erabaki berezi edo «concordia» artuaz. Gaurko egunean Jauregi onen Etxaguntza Uriarte sendiak dauka.

JUAN DE ALZOLARAS

Inda, Pagio ta Ertxiña, iru mendi aben babesean dago Jauregi Alzolaras: exte ontakoak gipuzkoar aundizkiekin ezkonduak dira: Idiakaitz, Gebara, Zabala... ta baita ere Belgika'ko Fabiola Erregiñaren aurre-

koak ere badira bere artean. Emen jaiotako gizon aundia zan JUAN DE ALZOLARAS, eliz-izlari jakintsua: Jeronimo Praileen Agintaria, Kana-rias'ko Apezpikua: Karlos I Errege-ekin egona zan Yuste'ko Praile-etxean.

JUAN DE GUEBARA

Len izendatu degun Alzolaras Jauregi etorria zan Oñatiko Jaun Beltran de Bebara'ren seme Juan de Gebara: onera ezkondu zan Maria Beltran de Iraeta, urte aietan Jauregiko etxeandrea zana. Gure Juan de Gebara au Enrike Erregearen ordekoa zan Frantzian. Aizarna-ko Elizan zuten kapilla bat ta an ikusten da oraindik ederki egiña Alzolaras-Gebara'tarren arri-arma.

LILI JAUREGIA

Urola ibai ertzean, alderdi abetako Jauregirik ospatsuena jasotzen da: Monumento Histórico-Artístico izendatua da: bere aurrealdean ikusten dira ate, leio, dorretxu ta zurrutzarri politak: Jauregi guztia arri gogorrezkoakin egiña da. Etxe ontako berri badegu XIV'garren gizalditik onuntz. Denbora aietan bizi zan Enrike de Lili, Sizilia'ko Gobernadore edo Agintari aundiena: Fernando II Erregeak lenbiziko CONDE DE ALATXA izendatu zuan. Onen illoba Juan Perez de Lili, Lege-gizona, Gebara ta Alzolaras Maria'kin

ezkondu zan. Nikolas de Lili ta Erri-etxean agertzen dan Francisco de Lili, biak Italiko gudetan ibilliak ziran: Franzisko, guda ondoren, Jesuita sartu zan ta Alcala urian illa zan.

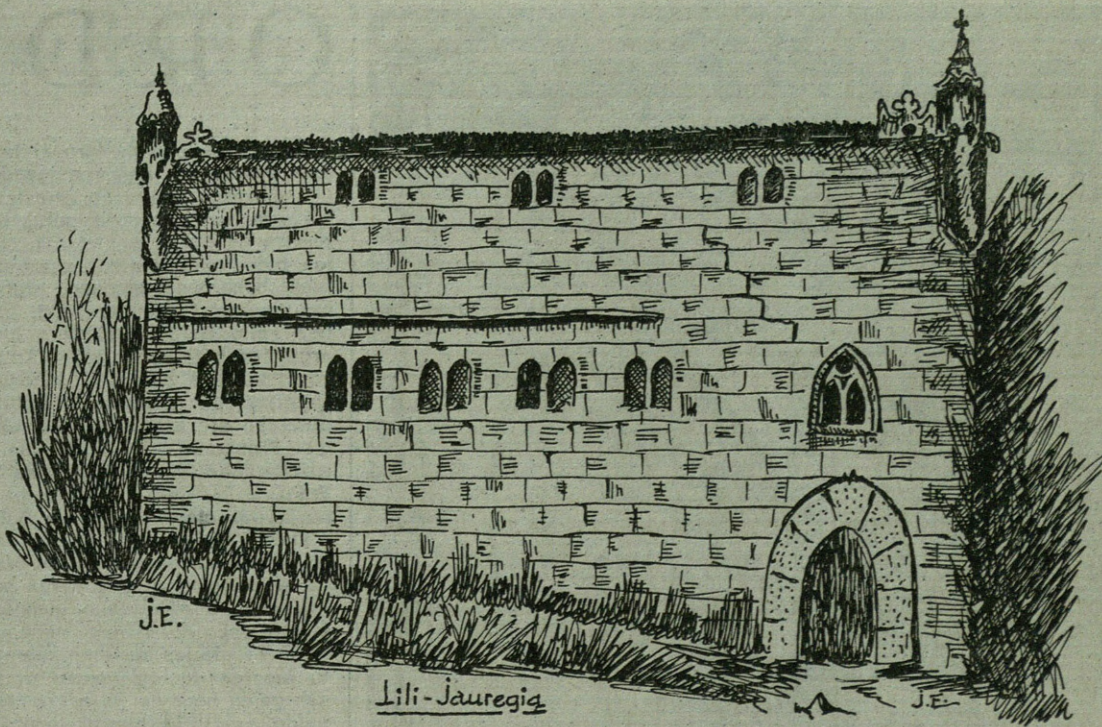
Beste gizon famatuak ere badira: VICENTE DE LILI, Rokaberde Mar-

kesarekin ezkondua Bergaran, «Real Sdad. Vascongada de Amigos del País» deritzaion billera sortu zuana. Miguel de Lili, Catalunya aldian prantzesen aurka gogor ibillia. Guk ezagutu genuan Zestuan ainbeste maitea zan Maria Luisa, Alatzako Kondesa, Donostian illa 1945'garren

urtean. Gure Parrokian dauka Lili Jauregiak kapilla polit bat.

Lerro abek azkartxo idatzia dira: ez dijuazte oso apain, baño pozik egiñak dira Zestuar jakin de- zuten beren seme ospatsuen berri.

ERENTXUN



Lili-Jauregia

ZABALETA'REN ILLOBAK

OGITEGIA

Kurutz Done kalean, 10 — Urrutizkiña: 831155

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

“Agustin”

OSTATUA - BAR - RESTAURANTE

San José, 5 — Urrutizkin - aurrean

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

BAR RESTAURANTE

“Herrero”

Díaz Enparanza, 4

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

HOTEL

“ARTETXE”

San Juan Ibil - lekua — Urrutizkiñak: 831145-831146

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

Gaztañaga Anaiaak

ITURKINTZA

ZESTUA'N: Gurutz-Done kalea, 9 — Urrutizkiña: 831036

AZKOITIA'N: Julio Urkixo kalea — Urrutizkiña: 811867

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

“Portu” BAR - JATETXEA

EUSKAL GIROKO JATOKIAN
EUSKALERRIKO JATEKOAK

Sagrado Corazón, 1

Urrutizkiñak: 831096 - 831050

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

Hotel “Urola”

Paseo San Juan — Urrutizkiña: 831135

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

Gaztañaga'tar Nikolas

TXIMIST - INDAR - TRESNAK - DROGERITEGIA - ERREGALUTARAKO
SALGAIK - ETXERAKO EROSTEKOAK

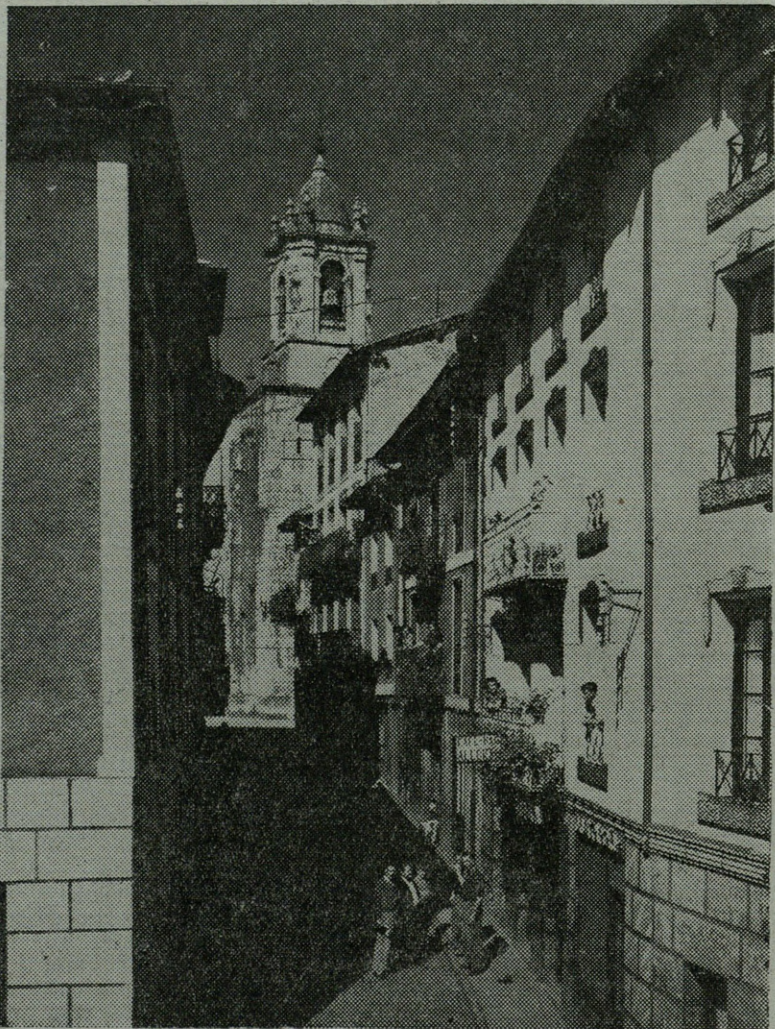
Urrutizkiña: 831036

Santa Krutz, 11

— Z E S T U A — (Gipuzkoa) —

— Z E S T U A —

ORDUAN ERE...



Orain dala eun da larogei ta sei urte, ilbeltzaren bigarren igandean, illunabarrean, Zestuako arresietatik kanpora, gurutzealdetik goitik bera, lgartza baserrira joan nairik, or di-joa, bidea alde batetik bestera neur-tuaz, bakardade illunean, prantzes bat, izenez Pello Saregorri, ezize-nez Pello Beltza. Bealdean bidera argitasun bat: Aristondo —Antziña-ko jauretze berezi— Alkorta'tar Bautistaren taberna bihurtutako etxearen ate zabaletik datorren ar-gia. Prantzesa parean danean, ba-rrutik tabernariaren anai Alkortatar Franziso'ren eta bere seme Ber-nardoren deia: «Ator, Pello Beltz!».

Ondo zekiten bai bi ayek zein, ze tankeratan, ateaurreartan eta ga-rai artan igaro oi zan. Errex barru-ratzen dute ardotutako gizona eta laister asko aita bere semearekin prantzes gizajoa kartetan kuarapilla-tu arazten du. Jakiñekoa: prantze-sak galdu bear nai ta naiez eta bai galdu ere. Zestuarrak gau artan errexatasun ader ta maltzurrean be-reganatu zuten diru gizen gizona: zortziko dobloi bat, alajaiña!

Etzan gozoa izango, lgartzan, Pe-llo Beltzaren astelena.

Dakiguna da Zestuako Bikario Jaunak, asteaizkenean, teniente de alkade eta epailari zan Irureta'tar Joan'en aurrean Franzisko eta Ber-nabe aitasemeak salatzen dituala. Or agertzen da gañera, etzala ori beren aurrenengo maltzurkeria. Le-nago ere, beste batean, berari eta era berean eun erreal «irabazi» ziz-kiotela.

Zestuako Bikario Jaunak eskanda-lu gordintzat artzen du, jabetasunik gabeko gizonarekin onela jokatzea. «Orix bai Jaungoikoaren bildur gu-txi izatea». Jokua ere, ze esanik ez, oso kaltegarritzat estimatzen du eta batez ere aita batek bere se-mea onelako bideetan arduratzea, lotsagabekeri eta itxuragabekeri zi-gorgarria derizkio. Orrelako okerrak geyagotu etzitezen eta guziak es-karmentu osasungarri bat izan ze-zaten, zeatz justizia bi oien gañ

erori zedin, prozesatzeko eskabidea egiten du Bikarioak.

Epailariak Alkorta'tar aita-semeak kartzelatzen ditu, eta an barruan biak eskolatzen sayatzen da. Oroia-zitzen die Erregearen len-bandua: nekazari-jendeak ezinezakeala, iña-laz ere, bellomko erreal bat baño geyagoko dirurik jokuan erabilli. Adierazi zien baita ere zorrotz, bes-te beñi prantzesarekin egin zituzte-nak berritzen bazituzten gogor zi-

gortuko zituala; baiñan oraingoz gastuetarako amasei erreal bako-i-tzak utzita, beren etxera biurtu zi-tezkeala. Milla zazpireun da laro-geita irugaren urteko ilbeltzaren amaseya zan.

(Auen berri: Oñatiko Ikastetxe Nagusian dagon Gipuzkoako Eskri-bayak idatzitako gordelekuan, Az-peitiko laurdenean, 1828'garren ata-lean, 19 ta 20'garren orrietan).

Z. J. M.

HOTEL

“Irure”

San Juan Ibil-lekua — Urrutizkiña: 831021

Z E S T U A (GEZALAGA) — (Gipuzkoa)

BAR-RESTAURANTE

“TXOKO”

Sagrado Corazón, 3 — Urrutizkiña: 831196

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

“ANTOÑITA” REN ESKEIN-BERRIAK

USAIGOZOTEGIA — EDERTZEKO ARETOA

Natividad, 2 — Urrutizkiña: 831038

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

“La Natividad”

JAN-EDATE GAIETAKO KOOPERATIBA

San José, 9 — Urrutizkiña: 831025

— Z E S T U A (Gipuzkoa) —

SENDOTZE TA BERRITZEA GURE ELIZAN

Eliz bizian ala arrizko etxean degu ori? Batak bestea ekartzen du, noski, bañan oraiñ, arrizko parroki-elizan egin diran lanak adierazi nai di-tut. Itxuraz ederra agertzen ba-zan ere, goi-aldeak ondatu egiñ zitzaizkion urteen buruan, eta erortzera zijoazten. Orregatik, lengoa kendu ta berriak egiñ bear izan zaizkio bai barrundik ikusten zaion gaña ta bai estali osoa. Zurezko estalkiaren orde, erretzen ez dan estalki sendoa ipiñi zaio.

Oraiñ, berriz, lanak geldituta daude. Zergatik geldituta, bukatu baño len? Oñarriak ondo aztertu nai diralako. Gañeko gaitza kendu ba-zaio ere, laxter litzake berriz gaxotuta gaitzaren jatorria sendatu gabe geldituko ba-litz. Etxea sendo gelditzeko oñarriak sendo gelditzea bearrezkoa izan, eta ala dauden edo ez, jakiñ nai da, aurrera jarraitu baño len. Ormaetan oker-terik txikienik ere egiten ote dan ikusteko tartea da egonaldi au.

Lan oietarako bear dan diruketa eliztarren esku-zabalak eman du; bi Caja de Ahorros'ek ere lagundu digute, dirua aurrerratuaz. Gerorako ere laguntza bearrean gelditzen gera, beraz, aurrerratatuko diru ori itzuliko ba-degu. Bañan, gure eliza gizaaldietarako sendo laga degun pozak orrenbes-terengarrantzia ba-du.

Apaintze lanak ere egiteko gelditzen zaizkigu Jainkoaren eta guztioen etxea txukun eta egoki ikusi nai ez duanik ez da izango gure artean eta ortarako ere esku zabala izango dute gure eliztarrek.

Eta etxeari eusten eta etxea berritzen ari geran bitartean ez ote gera geiago gogoratuko guztiok sendi bat osatzen degula? Nik baietz uste. Ala nai beintzat.

BIKARIOAK

ARATEGIA TA TXERRIKITEGIA

M. Iriondo

San José, 17 • Urrut.: 831005

Z E S T U A (Gipuzkoa)

C. E. A. Lantegiak

ETXE BERRIA'TAR APOLINAR

BAITUTAKO ERREDIZAK ERAUNZTEKO ETXEA, BEZERUEN ESANERA

Industri-Auzoa - Urrutizkiña: 831027

ZESTUA-Gipuzkoa

Z E S T U A

«Gurasoek dute eskubide»

Aspalditxo ontan ari gera kontu-ratzen (batez ere eskola gaietan) gurasuok, ez ote geran kezkatzen bear-dan aña. Ikusten degu gure errian, garrantzi aundia duten gaiak eta arazoak, erabakitzeke ordua eldutzen danean, oso errex besteen eskuetan utzitzen ditugula.

Onekin, agertzen degu zabarrak gerala, ta bide ontatik ez degula gauz onik iritxiko, gauz denak bere sakrifizioa eskatzen-du, ta ez degu pentsatzen, bearrezkoa dela billera batera etortzea; denok kezkatu bear degu ta batez ere egun larri auetan; ez pentsa gauzak erabakita daudenik, oraindik zer ikusi aundia dago. Orregatik billera bat bakarrik ere ez degu utzi bear, gañera gurasuok obligazio ta eskubide osoa daukagu, gure seme-alaben eziketarako; guk, erabaki bear degu zeñek eta nun eziko ditugun.

Ontan Batikano bigarrenak esaten digu gurasoei.

«Estaduak gurasoen esanera egon bear du, ta gurasoak beren eskubide ori betetzen zabarrak eta arduragabeak balira orduan dagokio es-tuaduari ta ez leenago».

Lasai patxadan egon algenezake Zestua'n gertatzen ari dena ikusita?

Patronatoa dela, Ikastola dela, ta euskera dela. Konturatzen al gera Zestua'n euskerak zenbatañako atzerakada egin duan eta batez ere bi urte auetan? Zestua'n gazteak euskera gero ta gutxiago mintzatzen dute, len neskak zidan eta orain mutikoak dira. Euskal-ikastolan dabilzenetatik kanpora ia ez du iñork kaleetan euskerarik erabiltzen. Egi garrantza, baña, egi osoa. Ta nork du onen erru? Irakasleak? Lekaiameak? Edo ta gurasuok?

Maixu ta Monjak izango dituzte bere erruak.

Ta gurasuok? Garbi al gaude? Etxean gure seme-alabei euskerarik egiten al diogu? Kristau-ikasbidea gure izkuntzan erakusten al diogu? Gurasuok, pentsatu dezagun ondo, arazo garrantziko au, sakonduaz eta aztertuaz. Bidezko ta bearra dalako guretzat, ba'dakigulako erderaren bidez erdal-gogoaren jabe egiten gerala, euskeraren bidez euskal-gogoaren jabe. Ta orregatik gure erriaren izatea ta nortasuna gal-tzen ikusi nai ez ba'degu, nola jo-katu? Zer egin? Jon XXIII'garrenak esaten digu.

«Argi ta garbi, aal dan argien eta garbien esan bear da erri txiki oiek zapaltzeko egiten diran lanak, izan

diteken pekatu rik larriena ta lanik makurrena dela».

Ez da nolanaikoa Jon XXXIII'garrenak esaten diguna; esna gaitezen gurasuok! ekin dezaio gun lanari, ori eskatzen bait-digu gure erriak; gu-txi gera, ta suzperdu ditzagun indar guziak, denok bat egin da, gure erriari merezi duena emanaz, izan gaitezen benetako Zestua'rrak.

SAGARZAZU'tar JOSEBA

ZUNZUNEGI- ren SEMEAK

BASO TA GANADU

BALIATZAILLEAK

Urrutizkiñak: 831112 eta 831003

— ZESTUA — (Gipuzkoa) —

Estanku ta Mertzeria

PUNTOZKO GAJETAN

BEREZIA

Natividad, 4 • Urrut.: 831110

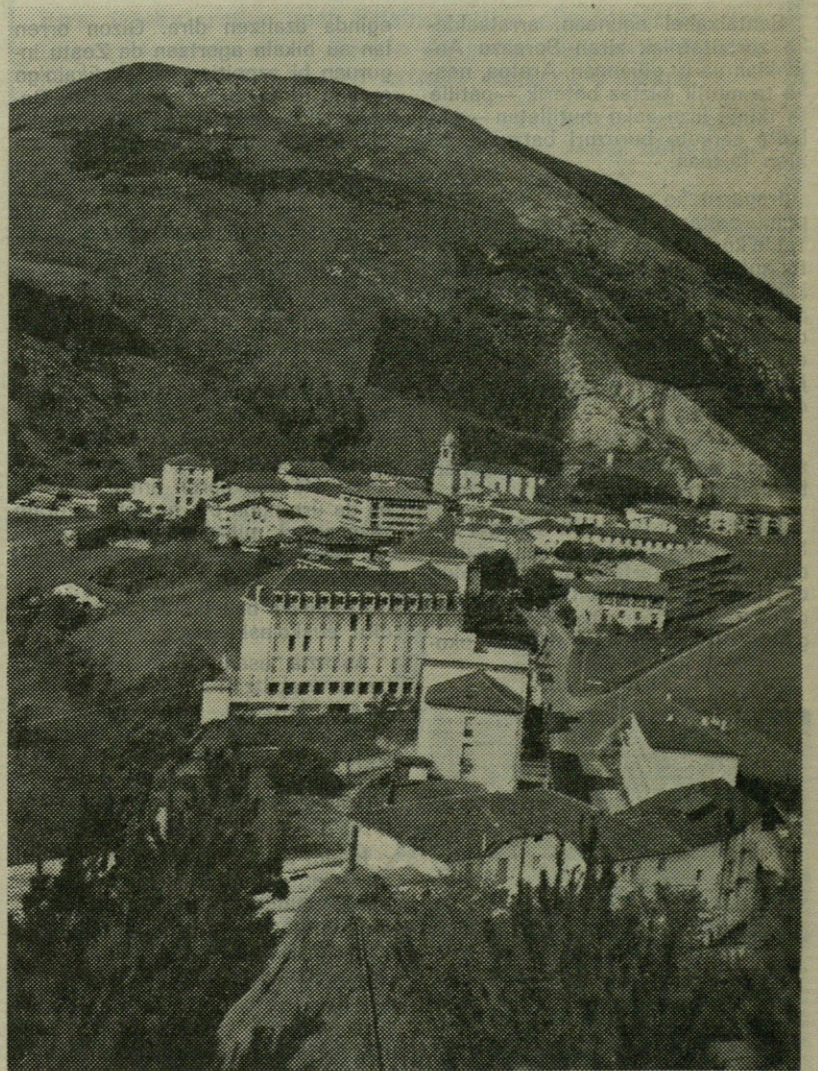
ZESTUA (Gipuzkoa)

Etxabe'tar Tomas

MOTO - TXIRRINDA KONPONKETA

Díaz Enparanza, 1 • Urrut.: 831106

ZESTUA (Gipuzkoa)



“ARGIA” TXIMIST-INDAR DENDA

«PHILIPS» markako etxe-elektrikazko makiñak zabaltzen dituana. Nolanaikoa elektrika-lanak egiteko ta okerrak konpontzeko langintza.

Gurutze Doneko kalea, 14

— ZESTUA — (Gipuzkoa) —

“UGARTE” BURNITEGIA

BURNITEGI GUZITARIKOA - TXIMIST - INDAR SALGAIK

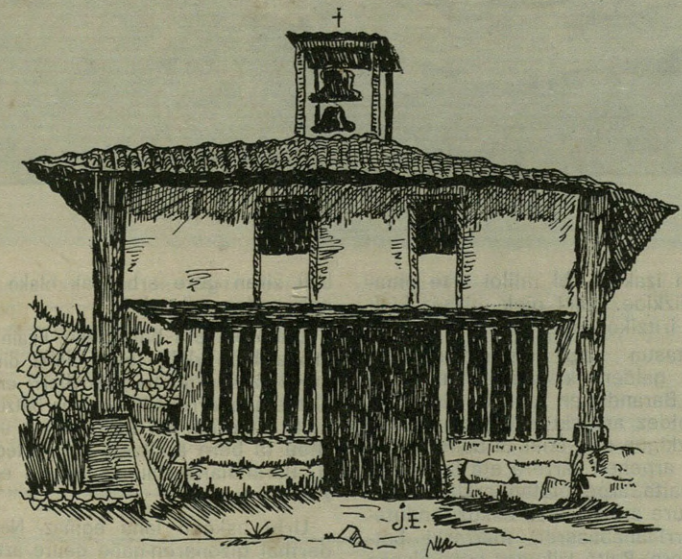
Natividad, 15 — Urrutizkiña: 831154

— ZESTUA — (Gipuzkoa) —

Xanti Bizartegia

Jesus'en Biotzaren kalea, 4

— ZESTUA — (Gipuzkoa) —



SAN JUAN ERMITA

Erritik kanpora, aurreko gizaldietan «arrabal» deritzaion lekuan dago ermita txiki au. Denbora baten San Juan egunean egiten zan emen etxe guztietago arma edo izkillu'en agerkaria: gero Meza nagusia iru apaizekin eta izlari ospetsuakin: aurrekua, euskal dantza ta erriaren kontu sagi ardo... Baita ere onera etortzen ziran erritarrak bandera ta imagiñekin erro-saria erreztatuaz birean Jaunari osasuna eskatuaz, paper zarrak «epidemias malignas» esaten duten garaian. Prantzesak erre zuten ia geiena: baita ere bere aurre zegon gurutze ederra. Gaur utzi-xamartua ageri da ermita polit ori.

Guztiok Bat, S.A.

“GURUZPE”

ESTOKA EDO TORNUGINTZA

Lan - gelak: Avenida del Generalísimo, 5

Zestuan: 831000 ta 831083

Urrutizkiñak: Iraetan: 831147 ta 831129

ZESTUA (GEZALAGA) (Gipuzkoa)

“EGIGUREN” ETXEGINTZAK

INDUSTRI-AUZOA - Urrutizkiña: 831044

ZESTUA-Gipuzkoa

Joze Migel Barandiaran jauna, Azpeiti'n

Santaixel egunean, arratsaldeko zortziterdiak ziran Soreazu Antzokian sartu gifanean. Aretoa, neska ta mutill gaztez beterik —patille ta txime luze asko mutilletan— eta baita zarkote buruzuri batzuek ere aien tartean.

Iragarritako orduan arran, aurkezpena egitera erten zuan Antxieta Talde'ko azpeitiar mutil gazte batek. Itz gutxitan egoki azaldu zigun «Euskaldunen sustraia» izeneko itzaldia ematera zijoakigun J. M. Barandiaran jaunaren nortasuna. Areto osoak gogor txalotu zuan apaiz jaitsu agurgarria aurrez aurre azaldu zanean.

Ixiltasuna egin bezin laister, itzalaria, asieratik Neanderthal gizonari buruz mintzatu zitzaigun.

Lehen gizon au, orain irurogei mila urte ingurutik millaka batzuek onutzagora bitartean gure lurralde ontan bizi izan omen zan. Gaurko gizonaren ondoan itxusi ta beldurgarria gizajo ura, guk ditugun oko-

eginda azaltzen dira. Gizon orren lan au bikain agertzen da Zestu inguruan bi azpeitiar gaztek Ekain'go arpean idoro duten zaldi-gelan. Gela auek, gizon aien denboretako Santutegi edo Elizatxoak dirala uste da. Kromagnontar aiek bizi izan ziran arpe oien denak, itxas-gaŕetik lareun neurkin behera daude, eta beti ordeka (planicie) ondoan. Abereak eizatu, eta aien aragia eta zugaitzetan billatzen zituzten igali ta aleakin azkurritzen ziran. Gizon onek millaka urtehen buruan egin zuan aldakuntzatik sortu omen zan gure eusko-askazi edo enda (arraz). Gertaketa ori, Urtiaga'ko arpean arkitutako kaskarrak ondo egiztatuta utzi ziguten. Kaskar oietan zarrena, Kromagnontarra, gizon orren eta euskoaren antza daramana da urrengoa eta gazteheña orain zazpi-zortzi milla urtekoa, oso-osorik gaurko gure endako edozeñen tankerakoa.

Ezaugarri bezela, ze berezitasun ditu eusko-askaziak?

Askazia esan det... Atxular'ek, itz au erabiltzen zuan enda edo arazari deitzeko. Eusko-sendi buruan, bakoki zabaalkin eta okotz zorrotza ta masall-ezur estudun seme asko sortzen dira; eta ori ezta iñungo endaein gertatzen... Esate baterako, iru ertzetako arpegidunak.

Itzaldi au, Kopenage'n ematen ari nintzala, an aurrean nuan entzule batek galdetu zidan ia neuk neraman aurpegia era orretakoa al'zan... Ezetz erantzun nion.

Kromagnontar gizona eusko oso biurtu zan garai xamarrean emen giroa otsetik epelera aldatu zan; eta Barandiaran jaunak onela jarraitu zuan bere mintzaldian:

Gure mendiak, itxas-gaŕndik lareun neurkin goitik zituzten izoztutako elur-ormak, poliki poliki giro epelakin urtzen zijoazten bezela, mendi magal eta bizkarretan belar biguna azten zetorren, larre zoragarriak sortuaz. Orduan gure euskaldun arbasaok, arpeak utzi-ta mendi gallur oietara aldatu ziran bizilekutzat etxolak eraikiaz. Inguruan bizi ziran bei, basauntz eta zaldiak bereganatuaz, bizikera berri bati asiera eman zion; eiztaria izatetik artzaintzara igaro zan. Mendez mende, lau-bat milla urtean olaxen jarraitu zuan euskaldunak, eta bizitza zeramaten leku berean jaso zituan eurentzako illobiak ere, jentillarri edo trikuarri deritzen zaizkioen dolmen oietan eortzen zituzten ildakoari, bereak izan zituan pitxiak eta beste mundura eramane bear zuan bide luzerako jakiak ipintzen zizkieten.

Gure lurraldean oso ugari dira illobi oiek, jaraitu zuan Barandiaran jaunak. Neonek lareun baño geiago azterkatu ditut, eta olaxen jarraitu zuten euskaldun jator aiek kristautasuna gure lurraldean sartu zan arte. Andik onuzkoa berriz, gutxi gora bera danok dakizute.

Ondoren, Barandiaran jaunak, entzulearen burutapenehen jabe egin nairik, galderak egiteko eskatu zigun, eta...

—Neanderthal gizonaren aroako bero aldi aietan bizi al'ziran emen leoia ta katamotza, entzule batek kaldetu zion.

Leoia bai; bere agin, betortz eta ortzak baditugu, baña tigreadenik ez. Gerora elur-izozte gogor aiek gure mendiak estali zituztenean, giro beroko abereak, leoia, adarbakarra (rinoceronte) elefantea ta abar, denak galdu ziran. Aien ordez, giro otzeko mamuta, renoa eta abar etorri zitzaizkigun.

—Beste batek galdetu zion: Lehen-gizon oien aldakuntza, nolatan izan zan?

Giro berotik oso otzera aldatzeak berekin ekarri zuan beste era bateko azkurritzea, oiturak eta ibillerak ere aldatu, eta olaxen, mendez mende ta millaka ta millaka urtehen buruan, poliki poliki aldaketa ori egin zan. Gaur ere, guk igerrri ezin arren, gizonak aldatzen jarraitzen du.

—Gizon aiek zenbat urtean bizi izaten ziran, Barandiaran jauna?

Lehen-gizon aietako eun izakiren ezurrak azterkatu zituan gizon jaitsi batek, lau bakarrik berrogei-

tamar urtera iritxi zirala dio. Geienak gazterik iltzen omen ziran.

—Eta... nola dakite ori?

Gai orretarako gaur, tresna on onak daude. Izaki batek iltzeaz bat pauritzen dituan izpiak (rayos) zenbat diran badakite. Ildako orren zatirik gelditu bada desegindu gabe, andik bost milla urtera berriro botatzen ditu izpiak, baña lenengo aldiz jaurti zituanekeon erdiak bakarrik, alegia; eta zati orrek millaka urte askoan irauten badu, olaxen jarraituko du bost milla urtetik bost milla izpiak jaurtitzen, bota aldi bakoitzean erdira biurtuaz. Olaxen egiztatzen ditu gaur lan oiek Jakintzak.

—Euskera, gure lurralde onetara kanpotik etorri al'zan?

Eta Barandiaran jaunak erantzuten dio: Badira batzuek Kaukaso alde-tik etorri zala esaten dutenak, eta baita beste batzuek or behe alde-tik etorria dala diotenak ere... Baña uste oiek, iñork egiztatzen ez dituan bitartean, guk geure izkuntza au, emen billatu degu bai ta, or konpon!

—Barandiaran jaunak Euskera noiztik ezagutzen da gure lurralde ontan?

Oraindik eiztakigu. Ori mintzaikariak egin bear duten lana da ta, oraindik egiteko dago; baña orain bost milla urte erabiltzen zituzten tresna batzuek, ordukotxe izen berberakin gaur ere ezagutzen ditugu.

—Barandiaran jauna: Nola daki gaurko Jakintzak, Kromagnontarren uzkuiz edo erlijioaren ezaugarriak dirala arpe oietan dauden marraski-gela oietako iduriak?

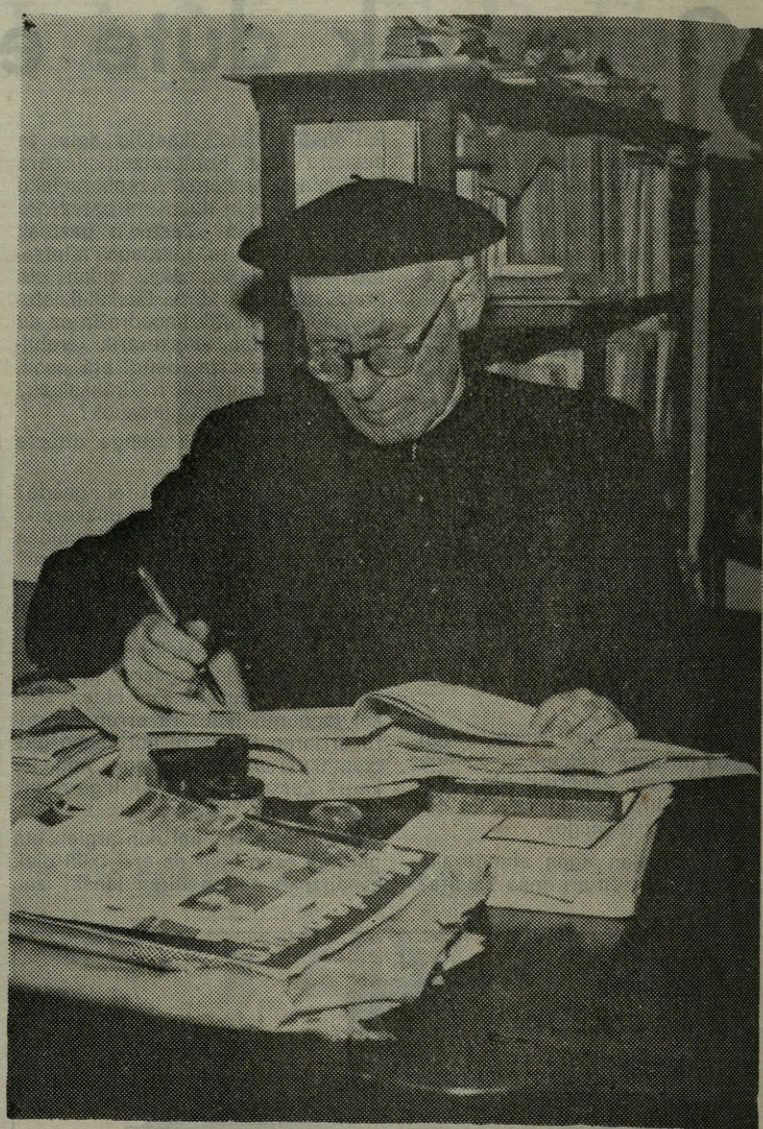
Ara: Ziur ala danik ezin esan dezakegu, zergatik orretarako gizon aien burutapeneen berri jakin bearko genduke-ta. Bañan, danok dakigu, geure barrenetik eta biotzez maite ditugun pitxi, iduri eta abarrak, geure etxeko txoko bereziren baten maiteki gordetzen ditugula. Alaxen gizon aiek ere, bera azkurria ematen gioten zaldi, zezen, basauntz, bisonte eta abar, asko ta asko maiteko zituzten; orregatik zeuzkaten arpe barreneko izkutu kutunean maitekiro ta artez egindako idurigelak. Ezin ukatu iduri oieri jainkozko jaiara ziotenik.

—Gizonak, noiz billatu zuan sua?

Eiztakigu. Orain urte gutxi dala, Txina'n arkitu zuten «Pekin'go gizona» izenez ezagutzen dan giza-izakia. Lareun-milla urte omen dira gizon ori il zala. Aro aretan txinoak ezagutzen zuten sua.

—Lareun milla urte gizonak munduan? Asko da!

Bai. Lareun milla urte, asko da. Arrezkero Aprika barruan arkitu di-



Jose Migel Barandiaran bere lan-gelan.

tuzten izakiari, bi milloi urte ematen dizkioe. Izaki oiek, giza-izakiak diran iritzikoa naiz neu ere.

Ixiltasun labur baten ondoren, beste galderarik etzala ikusi zuanen Barandiaran jaunak, diapositiban bidez argazki ederretan erakutsi zizkigun Lezetxiki ta Santamamiñe'ko arpehen sarrera eta inguruak, eta baita arpe oietan arkitu dituzten gure arbasa aiek eskuz landutako arri-lanabasaren marrak batzuek ere. Baita trikuarri batzuek ere eta oietan ederrenetakoa dan Egi-laz'koa. Illobi au, oso aundia, eun gorputz baño geiago bertan eortziak arkitu omen zituzten. Azkenik, ikusteko egarri aundiz zai geunden Ekaingo iduriak erakutsi zizkigun. Benetan bikañak iduri oiek! Nork esan orain amabost milla urte emen

bizi ziran gure arbasaok olako lanak egiten zekitela?

Ondoren, eta bukatzeko, Ekain'go arpea bide dala igaro berri diran gertakizun txiki batzuen berri emanaz eta bearreko ziran oar batzuek egin ondoren, an aurrean ain ugari-ta ta bero arkitzen zan gaztediari, Barandiaran jaunak dei au egin zion:

Urte askoan lana egiñaz, Neanderthal gizonaren-gaño geure azterketan iritxi gera... Eta... gizon orren aurretik, zein dago? Gu, zahartu gera bai ta, gazteok, zuek dezute itza.

Txalo luze sutuakin agurtu genduan danok apaiz jakintsu agurgarria.

IZERRITZARRA



Jose Migel Barandiaran

tzik eta bekoki zabalik ez omen zitan. Bere bizikerako arrasto batzuek arkitu omen dituzte bai Lezetxiki'n, Santamamiñe, Itzuri eta beste arpe (koba) batzuetan; eta beste arpe (koba) batzuetan; eta batikbat bere eskuz egindako arri-lanabasak. Izaki orretako baten beso-ezurra orain urte gutxi dala Lezetxiki'ko arpean arkitu zuten. Aro artan oso giro beroa omen zan gure lurraldean, eta lehen gizon au, arpetan eta oiez kanpotik ere biziko omen zan, baña kanpoko bizileku oien aztarnik orain arte ez omen dute idoro. Abereak janaz azkurritzen zan, eta oiek arrapatzeko ixkili onik ez, uxate mendez mende ezagutu omen da gure lurraldean.

Ondoren, Barandiaran jauna, gure lurraldean giza-izaki orren urren urren azaltzen zaigun Kromagnontar gizonaren berri emanaz jarraitu zitzaigun. Gizon au (Homo Sapiens), gaurko gizonaren tankera artzen zi-joana, orain amabost-ogei milla urte inguru azaltzen omen da Europa'n; eta ugari xamar, asi Prantzi'ko Dordoiña'tik eta Asturias'eraño.

Gizon onek eskuz landutako lana-basak —denak arri-mota gogorrekoak— ugari arkitu dira bai Santamamiñe'n, Altxerre'n, Itzuri eta beste arpe batzuetan; abillak ziran lanean, batikbat marraskigille bezela. Kromagnontar gizon onetxanak dira aiatu ditugun arpe oietako marrakzi-gelak, eta arkaitz-margozki oiek, zuri, beltz eta kolore gorriakin



Egilazko jentil-arri, Araba-n.